

Telegraful Român

Anul 162 • nr. 29-32

1 și 15 august 2014

• SFINȚII MARTIRI BRÂNCOVENI •

Sfântul CONSTANTIN BRÂNCOVEANU – figură emblematică de conducător creștin

Anul 2014 a fost declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca an al Sfinților Martiri Brâncoveni, având în vedere că în acest an se împlinesc 300 de ani

de la sfârșitul martiric al domnitorului Constantin Brâncoveanu, dimpreună cu cei patru fii ai săi și cu ginerele său, sfteticul Ianache. Având în vedere tema conferinței, am socotit de cuviință să subliniez câteva dintre aspectele definitorii care l-au caracterizat pe domnitorul român trecut în rândul sfinților, aspecte care pot servi drept izvor de inspirație și în zilele noastre.

Neamul Brâncovenilor începe de pe vremea lui Mihai Viteazul, impunându-se prin reprezentanții lui în Divanul țării, dar și în viața economică. Bunicul dinspre tată, Preda Brâncoveanu (fiul lui David din Brâncoveni), postelnicul din vremea lui Matei Basarab (fiind căsătorit cu nepoata de soră a lui Matei Basarab) și mare logofăt în vremea lui Constantin Șerban, era foarte bogat, stăpânind vreo 200 de sate, 18.000 de iepe, 5000 de boi, 4000 de porci, 300 de stupi și 1500 de robi țigani, încât cunoscutul călător Pavel din Alep mărturisea că fusese „foarte bogat și fără de pereche în această (țară), ca și în orice altă țară”.

Ctitorise și Mănăstirea *Dintr-un Lemn* cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” (1634-1635) și Mănăstirea Brâncoveni (refăcută în 1633), fiind și ctitor la Mănăstirea Gura Motrului cu hramul „Cuvioasa Parascheva”, zugrăvită ulterior (1705) de Constantin Brâncoveanu [Maria Holban, *Călători străini în țările române*, vol. VI, „Călătoria lui Paul din Alep”, traducere M.M. Alexandrescu – Dersca Bulgaru, București, 1976, p. 215]. Tatăl său, Papa Brâncoveanu, nu mai puțin bogat, ajunge și el postelnic și prin căsătoria cu Stanca, fiica postelnicului Constantin Cantacuzino (ginterele lui Radu Șerban, înrudit cu Mihai Viteazul), devine și el foarte bogat. Într-un manuscris al Liturghierului, aflat azi în Arhiva Academiei de Științe din Belgrad, scris de Radu Sârbu în Țara Românească pe la 1654, este zugrăvit, în două imagini diferite, Preda Brâncoveanu cu familia sa [Virgil Cândea – Constantin Simonescu, *Prezențe românești peste hotare: Bulgaria, Jugoslavia, Grecia*, București, 1987, p.

52-53 și fig. 49-50]. Avea doar un an Constantin Brâncoveanu, când tatăl său, în februarie 1655, în timpul răscoalei seimenilor și dorobanților, ridicată împotriva domniei, este omorât în casele sale din Dealul Mitropoliei, fiind socotit complotist. Viitorul domn avea să fie crescut de mama sa și bunica după tată, Păuna Greceanu, și mai ales de unchiul Constantin Cantacuzino, căruia i se adresa cu apelativul „tată”. Copilărit la București, în casele părintești, aproape de curtea domnească, învață carte grecească și latinească. Murindu-i și cel de-al doilea frate, Barbu, în 1674, Constantin Brâncoveanu devine singur moștenitor al bogatei sale familii și căsătorindu-se cu nepoata lui Antonie Vodă din Popești, adaugă mult averii sale. În timpul domniei unchiului său Șerban Cantacuzino, Brâncoveanu devine „vftori postelnic” (al doilea postelnic) la 20 de ani (1674) și „vftori logofăt”, după doi ani, în timpul domniei lui

Duca-Vodă, mare agă (comandant al trupelor de dărbani și seimeni și răspunzător de paza capitalei) la numai 25 de ani, în timpul domniei unchiului său, Șerban Cantacuzino, ajungând apoi ispravnic de scaun, mare postelnic și, în 1682, mare spătar (cu funcții militare ca acelea de general, șef al poliției și ministru al apărării naționale

le din timpurile moderne). În numele voievodului Șerban Cantacuzino, Brâncoveanu este trimis la curtea prințului Mihail Apafi, în Transilvania, la împăratul austriac și la țarul Rusiei, ca diplomat al voievodului.

Aceste antecedente biografice au generat unanimitatea alegerii lui ca domn din partea boierilor țării, după cum spune și cronică: „Și făcură socoteală că Constantin logofătul Brâncoveanu este de neam de al lui Matei vodă și are și alte bunătăți, blândeți și altele; să-l ridice pre dânsul domn, că și om este în vârsta de va putea chivernisi domnia cum să cade, în vreme ce este țara ocolită de oști și de primejdii... Și aleseră pe Constantin logofătul Brâncoveanu să le fie domn și să ridicară cu toții din curtea domnească și merseră la Mitropolie, unde este obiceiul a să pune domnii și îndată ce au sosit acolo... ziseră cu toții: Logofete, noi cu toții pohtim să ne fii domn! El zise: Dar

(continuare în p. 2)

† Dr. LAURENȚIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Ctitor și binefăcător al unor așezăminte bisericești din Transilvania

Domnitorul Constantin Brâncoveanu este cunoscut în istoria poporului nostru ca un *martir al credinței ortodoxe*, ca un *mare ctitor și restaurator de locașuri sfinte*, ca un *îndrumător al culturii românești medievale*, ca un *sprijinitor al popoarelor ortodoxe din Balcani și Orientul Apropiat căzute sub dominație otomano-islamică*, într-un cuvânt, ca un adevărat reprezentant „al Bizanțului de după Bizanț”. Dar, în același timp, Constantin Brâncoveanu a fost și un mare ctitor și binefăcător al mai multor așezăminte bisericești din Transilvania învecinată. Prin aceasta el continua politica de secole de sprijinire a Mitropoliei Ortodoxe din Transilvania, care, încă din secolul al XIV-lea, era în strânse legături cu mitropoliția Țării Românești, dar și cu domnitorii de acolo, care, în tot decursul istoriei, au ctitorit biserici și mănăstiri în teritoriile intracarpatice.

Înainte de toate Constantin Brâncoveanu a fost un *sprijinitor al Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei*, cu sediul la Bălgrad (Alba Iulia), în momentele cele mai dramatice din istoria ei, după ce Transilvania fusese încorporată între granițele Imperiului Habsburgic în 1688, iar după câțiva ani, în 1698-1701, s-a petrecut dureroasa dezbinare a Bisericii Ortodoxe ardelenice. Constantin Brâncoveanu, cunoscând

(continuare în p. 4)

Pr. Prof. Mircea PĂCURARIU

Din cuprins:

- † Visarion, Episcopul Tulcii
- O comemorare a Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu la Făgăraș acum 100 de ani | pagina 6**
- † Sebastian, Episcopul Slatinei și Romanaților
- Localitatea Brâncoveni, „leagănul” voievodului sfânt Constantin Brâncoveanu | pagina 7**
- Acad. Alexandru Surdu
- Constantin Brâncoveanu și Cetatea lui Dumnezeu | paginile 4 și 9**

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

NEVOIA DE VOIEVOZI

Mulți dintre oamenii societății laice, paraleli cu orice cunoaștere a valorilor ierarhice din Biserica Ortodoxă, m-au întreat, deseori, cum de sunt iubiți arhieriei și preoții, monahii și oamenii Bisericii, în general. În ciuda atacurilor furibunde, nu toate nedrepte, asupra obiceiurilor lor și asupra persoanelor lor. Și le-am răspuns că dragostea aceasta vine dintr-o inexprimabilă nevoie de voievozi. De oameni a căror credință crește din Cer.

Inspirat, Sfântul Sinod a consfințit anul acesta pomenirii Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu și celor dragi, de parte bărbătească, din imediata sa apropiere. O familie voievodală martir. Spun inspirat, mai ales privind la zbaterea Europei și a politicii românești. Un an greu de îndoieli și acțiuni de ură și discreditare a persoanei umane, neamuri presate de antreprize de interese economico-sociale, negocieri false și acțiuni umanitare mincinoase. Pentru România, o căldare de venin ne adapă iluziile că încă mai suntem un Stat de drept și independent. Lipsiți de aplomb în plan internațional, politicienii noștri – pururea candidați la mediocrizarea și crizarea demnității naționale – se învinovătesc și își partinizează valorile, fiecare promovând propriul adevăr. O suficiență iminentă străbate structurile de rezistență ale construcției motivației de a fi român. Mândrii false, despotisme ieftine, demisii nedemne din misiuni ce ar fi ținut demnitatea poporului mai aproape de valoarea sa europeană. O sarabandă de invective și calomnii deraiază pe ecrane în fiecare zi și, din nefericire, Țara trăiește din ecrane.

Undeva, între Slatina și Caracal, într-o luncă vie odinioară, la Brâncoveni, casa unde s-a născut Voievodul, unde a fost deprins să fie om și conducător de Țară, un zid năruit mai amintește doar de cula unde a zămbit dintâi lui Dumnezeu. Anii comunismului au transformat locul în grajd, sediu de CAP, și le-a îngăduit oamnilor să strângă pietrele construcției în propriile ogrăzi. La Pitești, vechea pușcărie comunistă, unde în **Salonul 4 Spital** s-a derulat cea mai halucinantă experiență de psihiatrie socială – uciderea sufletului, a fost salvată doar prin bunăvoința lui Dumnezeu și inspirația unui tată căruia i s-a stins feciorul, întărit în misiunea sa de fetele sale. Alături, aparținând unei firme particulare, celularul de la Pitești ține sub un chepeag, neatins, izul pușcăriei comuniste de odinioară. Acolo, prin 1970, locațiile au fost date unei antreprize de construcții, în speranța că angajații lor le vor dărâma cu totul, să nu rămână nici o urmă. Dar a rămas. Ca o bancă a acuzării, în care progeniturile ucigașilor de altădată ne zămbesc cu superioritate.

Pe câmpurile de lângă Stalingrad, 250.000 de români nu au cruce. Da. Nici urmă să li se recunoască jertfa, fie ea și absurdă după actualele canoane ale non-combatului, pentru Neam și spiritul voievodal de dreptate. Alți 70.000 de români ardeleni, jertfiți sub steagul Ungariei hortiste, dorm vegheați de alt drapel decât tricolorul românesc. Și situația e neîndreptată și nedreaptă. Prin ea suntem judecați. Și primim mereu lecții de demnitate, de la democrația construită pe foamete și ucidere în masă, care ne amenință că ne vor spune cine suntem. Știm bine. Nu suntem nicidecum un neam de perfecți. Dacă era așa, eram Biserica, nu Țară. Și din nefericire cununa muceniciei nu ne-a fost mereu la îndemână. Unde a existat câte un martir au existat și lude care să-l vândă. Fie Cantacuzini, fie moți nevrednici, fie câte un

ideolog de Partid și de Stat, fie câte un politruc scăpat în Divizia reșapate la ordinul Sovietelor.

De unde ar mai putea renaște Țara dacă locurile de naștere ale voievozilor sunt lihnite de lumină, temnițele comuniste șterse cu grijă din memoria imediată, câmpurile de luptă plantate cu bozia uitării? Poate doar dacă ne reamintim că la Brâncoveni o mânăstire se roagă pentru ctitori, la Pitești o minunată capelă veghează pomenirea Sfinților din Închisori, la Stalingrad, de o vară, un preot din Chișinău și un delicat mărturisitor de istorie națională, Vasile Șoimaru după numele său, au purtat o cruce din două lemne înnodate cu tricolorul românesc. Un obraz ne arde de rușine, altul se aprinde de candoare. Nevoia de voievozi mă îndeamnă la rândurile de față. Din străfundurile gropilor comune de la Mănăstârka ori Oranki, de sub dalele de piatră din drumul Nijni-Novgorodului ori de sub traversele căii ferate transsiberiene, din hăul de tău al pușcăriei de la Novocerkassk sau din firul de iarbă al taigalei nemărginite se-aud inimile alor noștri. La fel ca din temnițele Imperiului Austro-Ungar, Aiudul și Gherla sunt parte integrantă, identic cu cele din tainutele gropnițe ale Stambulului. „Nu lăsați credința, nu lăsați credința...”. Vuietul lumii îl acoperă și numai cei ce voiesc mântuirea îl surpind, în vibrația de Har a Bisericii.

De ani, Ortodoxia este singura memorie reală a istoriei Țării. Nu, nu în manuale ori documente publicate, nu în studii și articole, cu rost și ele, ci în pomelnicele fiecărei familii românești. Mai înainte de a fi în Sinaxare, Vodă Brâncoveanu ori Neagoe Basarab ori Ștefan cel Mare au fost în pomelnicul mânăstirilor și ctitoriilor lor, au fost pe buza arsă de dor de dreptate a poporului binecredincios. Și cu ei Oastea Țării, cei jertfiți pentru Unitatea de pe pământ și din Cer a Neamului Românesc. De ce ar trebui astăzi să uităm că fundamentul vocației voievodale este mărturisirea de credință, copleșirea cu dragoste a poporului, neisipirea cu false nădejdi? Bisericii îi revine misiunea de a reaminti acestea toate, de a spune lumii că voievozii pot fi imperfecti, dar că moartea martirică șterge drama trădărilor de circumstanță ori acumulările de ură prin care, uneori, au plătit tronul lumii. Pe cel ceresc l-au luat prin asalt, clipa morții fiindu-le pilduitoare. La declararea vocației de conducător la care asistăm în lumea modernă, redefinirea valorilor Evangheliei în planul social devine urgență pastorală de gradul zero. Postim de iubire, ne umplem de o ură mediocră și nesăbuită, isterizăm sentimente lipsite de fundament duhovnicesc! Avem parte de dezorientare și dezbinare. Bârfim nevrednic și facem din bârfa noastră prilej de mândrie. Căci, nu-i așa, mândria a născut criza politică iar lăcomia, pe cea economică, actuala criză fiind, în fond, un recul al ieșirii noastre din Evanghelie.

Este din ce în ce mai clar că valorile, pentru a fi trăite, trebuie să fie transmise. Ori Brâncoveanu, un tată ce-și supune fiii jerfei la care Însuși Tatăl ceresc a supus pe Fiul său, Unul-Născut, este incomod gândirii contemporanilor săi și contemporanilor noștri. Și tocmai prin aceasta adapă, prin Biserica, dorul de voievozi. Să-i chemăm să revină, chiar dacă am lăsat în ruine locurile ce ne aduceau aminte că ne-au împodobit pământul mai înainte de a ne împodobi Cerul. Să zguduim zidurile temnițelor și gropilor comune, tranșeelor și haturilor în care s-au stins cu rugăciunea și plânsul nostru de pocăință. Altfel, istoria e repetabilă.

Sfântul Constantin Brâncoveanu – figură emblematică de conducător creștin

(urmare din p. 1)

ce aș vrea eu cu domnia, de vreme ce ca un domn sânt la casa mea, nu-mi trebuiește să fiu! Iar ei ziseră: Ne rugăm, nu lăsa țara să intre alți oameni sau răi sau nebuni să o strice, ci fiu! Și-l luară de mâini și-l împingeau de spate...”

[Ediția: Constantin Greceanu, *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, București, 1959, p. 6-7].

Sfetnicul său, mitropolitul Antim Ivireanul, spunea despre noul domn că acesta „se roagă lui Dumnezeu cu căldură ca să dea putere dintru înălțimea lăcașului Său și prea luminatului nostru domn, pe care Pronia Sa l-a ales și l-a pus peste acest norod, ca să poată chivernisi cu înțelepciune, să țină întreagă turma ce i s-a încredințat, în mulți ani, luminat, cu fericită sănătate și s-o apere de lupii cei văzuți și nevăzuți” [Antim Ivireanul, *Opere*, ediția Gabriel Ștrempel, București, 1972, p. 22].

Aceasta a fost atmosfera, în condițiile în care, la 34 de ani, Constantin Brâncoveanu primea domnia, iar puținii boieri din opoziție, care îl vedeau domn pe Iordache Cantacuzino, nevârșnicul fiu al lui Șerban Cantacuzino, sau pe ginerele acestuia, aga Constantin Bălăceanu, nu numai că au cedat, dar s-au refugiat din țară în Transilvania, trăind cu speranța că vor primi de la austrieci sprijin.

Ajuns pe tron la o vârstă pe care am putea-o considera tânără, Constantin Brâncoveanu nu a făcut politica armelor, ci a făcut marea politică a culturii, după cum arăta Nicolae Iorga. Iată așadar un model de conducător luminat, model ce ar putea servi drept inspirație și în zilele noastre. Nicolae Iorga arată și de ce este un bun exemplu, anume că „în timp ce cu sabia ar fi ajuns la nimicirea sa și a țării, cu înțelepciune în socotirea vremilor și cu cartea s-a ridicat la înălțimea nu numai de voievod al Țării Românești, ci și la aceea de ocrotitor al românilor de pretutindeni și chiar al Ortodoxiei, de purtător de grijă al tuturor bisericilor creștine din Răsărit, de urmaș al autorității împăraților bizantini”. [Nicolae Iorga, *Constantin Vodă Brâncoveanu. Viața și domnia lui*, Vălenii de Munte, 1914, p. 26]

Cu toată aplecarea sa spre cultură, Constantin Brâncoveanu a fost un bun voievod al acestui pământ, pe atunci „năpădit cu tot felul de lumesc rău și nevoi, ca și alte țări, călcat și pustiit de stricăcioasele oștiri, Vodă Brâncoveanu păzea țara cu multă înțelepciune și chiverniseală”, după cum se arată în prefața la *Mărgăritarele lui Zlataust*. Cu daruri, haraciuri, plocoane și ajutoare „a îndestulat Poarta, preferându-le alternativei armelor și gesturilor pripite, care puteau transforma țara în hățaș de pradă a hulpavelor oști turco-tătare”. Slujind și servind pe turci de nevoie, le era doar vasal, fără să neglijeze însă drepturile țării sale, Brâncoveanu, cu aceeași istețime și bogate daruri a știut cum să întâmpine prudent și politicos pretențiile celorlalte puteri occidentale. [Pr. Prof. Dr. Nicolae Șerbănescu, *Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești, în Sfântul voievod martir Constantin Brâncoveanu*, Ed. Cuvântul vieții, București, 2014, p. 87] În aceste împrejurări, iată că voievodul martir oferă o bună lecție de diplomație pentru conducătorii din zilele noastre, pentru că amenințat de permanente pericole, fără armată și, astfel, cu țara deschisă oricărui năvălitor, Constantin Brâncoveanu s-a arătat un **om al neutralității veghetoare** și a izbutit să păstreze hotarele țării neștirbite.

[Conferință susținută în cadrul Școlii de vară: *Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului trei* (Sibiu, 7-12 iulie 2014)]

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Marti, 1 iulie. Î.P.S. Sa a avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 2 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 3 iulie. A primit la reședința mitropolitană vizita domnului Ioan Cindrea, președintele Consiliului Județean Sibiu.

Vineri, 4 iulie. A vizitat șantierul de pictură de la Schitul Bazna, jud. Sibiu.

Duminică, 6 iulie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor de la biserica „Nașterea Domnului” din Sibiu. Cu acest prilej a sfințit pictura sfântului lăcaș. În cadrul Sfintei Liturghii l-a hirotont pe diaconul Dan Nicolae Obancea întru preot pe seama parohiei Săcele-Turcheș I, protopopiatul Săcele. La sfârșitul slujbei, l-a hirotont întru *iconom stavrofor* pe P.C. pr. Sorin Bucur, iar principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Luni, 7 iulie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marti, 8 – miercuri, 9 iulie. A participat la Mănăstirea Caraiman, jud. Prahova, la ședința de lucru a Comisiei pentru Statut și Regulamente a Patriarhiei Române.

Joi, 10 iulie. Î.P.S. Sa a participat la cursurile Școlii de vară „Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului III”, desfășurate în

sala de conferințe a Hotelului Parc din Sibiu. În aceeași zi, a prezidat comisia de evaluare și susținere a tezei de doctorat „Inculturația și misiunea în activitatea Sfântului Pavel la Atena”, realizată de domnul Ștefan Mărculeț sub îndrumarea științifică a pr. prof. dr. Aurel Pavel.

Vineri, 11 iulie. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbătă de Sus, jud. Brașov.

Sâmbătă, 12 iulie. A oficiat slujba de sfințire a bisericii cu hramurile „Înălțarea Domnului” și „Sfântul Serafim de Sarov” de pe Valea Avrigului. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul slujbei, l-a hirotont întru diacon pe teologul Mihail Mîtea. La sfârșitul slujbei, a acordat acte de cinstire principalilor binefăcători.

Duminică, 13 iulie. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu P.S. Visarion, Episcopul Tulcii, la biserica „Sfântul Nicolae” din localitatea Șinca Nouă, protopopiatul Făgăraș I, unde comunitatea a aniversat 250 de ani de la înființarea localității și 120 de ani de la târnosirea bisericii parohiale. În timpul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Sa l-a hirotont pe diaconul Mihail Mîtea întru preot pe seama parohiei Săcele – Turcheș II, protopopiatul Săcele. La sfârșitul slujbei, i-a hirotont întru *iconom stavrofor* pe preotul paroh Sorin Daniel Suci și pe preotul pensionar Mircea Moldovan.

Luni, 14 iulie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marti, 15 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Miercuri, 17 iulie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 18 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 20 iulie – prăznuirea Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul. A participat la sărbătoarea hramului Mănăstirii „Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul” din localitatea Pelișor, județul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 21 – joi, 31 iulie. A efectuat un pelerinaj în Grecia.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

La Editura Mega a apărut lucrarea profesorului Nicolae Edroiu referitoare la *Scrierea chirilică românească*. Este interesantă abordarea autorului asupra acestei probleme, având în vedere că misiunea culturală a fraților Chiril și Metodie începută în a doua jumătate a secolului al IX-lea a avut consecințe însemnate pentru istoria culturală europeană. Aceștia au fost cei care au dat bă-

trânului continent un al treilea alfabet, care venea după cele două deja tradiționale, grec și latin, alfabet care va influența și cultura românească. Primele influențe survin încă din etapa scrierii chirilo-metodiene, etapă cunoscută ca glagolitică, urmată de etapa chirilicului definitivat. Alfabetul acesta a fost utilizat în spațiul cultural românesc în secolele X-XVI pentru exprimarea în scris a slavonei folosite în scrierea din Țările Române. Primele cărți bisericești ieșite din tipografiile românești, epigrafe și alte texte erau redactate în această perioadă istorică în slavo-română cu slove chirilice. În secolul XVI se trece la scrierea în limba română, dar, datorită tradiției chirilicului în spațiul românesc, limba română adoptă alfabetul chirilic. A existat o perioadă de tranziție (mijlocul sec. XVI – mijlocul sec. XVII) când cele două limbi au coexistat, scrierea româno-chirilică constituind o realitate în cultura românească a secolelor XVII-XIX, fiind cea de-a doua mare etapă a chirilicului în istoria scrisului românesc. Problematicele acestor cărți tipărite noi am studiat-o în cadrul manuscriselor din Biblioteca Mitropoliei Ardealului, care fac parte azi din patrimoniul național. Ele marchează atât trecerea spre limba vorbită de popor, cât și legăturile cultural-spirituale cu Țările Române. Iată așadar cât de importantă și lămuritoare este și această lucrare a profesorului Nicolae Edroiu apărută la 1150 de ani de la crearea primului alfabet slav

de către Sfinții Chiril și Metodiu, alfabet care a influențat atât de mult cultura noastră românească.

*

Editura „Andreiana” a Arhiepiscopiei Sibiului a publicat lucrarea „*Spovedania, proba maturității duhovnicești*”, de pr. Vasile Gafton, protopopul de Avrig, județul Sibiu. Apărută în contextul preocupărilor academice și duhovnicești din cadrul Anului omagial al Sfintei Euharistii, lucrarea părintelui Gafton constituie o valoroasă resursă teologică atât pentru preoți, cât și pentru credincioșii care doresc să cunoască mai multe despre această Sfântă Taină. După cum sugerează și titlul, lucrarea are ca scop să demonstreze cu argumente teologice, dar și de ordin psihologic, că Spovedania nu este o simplă formalitate, un lucru imperios necesar înainte de primirea Sfintei Euharistii, ci o lucrare, un examen care deschide posibilitatea atingerii unei culmi a existenței. Curajul de care trebuie să dea dovadă fiecare om în fața scaunului de spovedanie este firul roșu al acestei lucrări. Acest curaj îndepărtează orice soi de egoism, de răutate interioară și îi determină pe toți credincioșii să renunțe la falsitățile existenței mundane, care de multe ori pătează nu doar existența lor, ci și pe cea a celor din jur, și să se apropie de Adevăr și de Viață.

*

Tot sub egida Editurii noastre eparhiale a apărut un volum ce reproduce **manuscrisul de versuri religioase transilvănene aparținând fraților Nicolae și Procopie Picu Pătruț**. Lucrarea, îngrijită de dr. Oana-Mădălina Popescu, este însoțită de un aparat critic prin care sunt explicate anumite lipsuri din text și sunt marcate fragmentele terse sau locurile greu de descifrat.

Manuscrisul de versuri religioase aparținând celebrului miniaturist și compozitor tradițional Picu Pătruț din Săliștea Sibiului, copiate de fratele său Nicolae, se păstrează în original la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, în fondul Acte fasciculare, dosarul G, numărul 46.

După descrierile dr. Oana-Mădălina Popescu din introducerea ediției apărute recent la Editura „Andreiana”, manuscrisul amintit este scris în limba română, având caractere chirilice și imitând tiparul. Cele 408 pagini ale manuscrisului, adică 204 file, sunt datate la 1860 și adună versuri religioase la praznicele împărătești și la sărbătorile unor sfinți.

Pe lângă aceste versuri, manuscrisul mai conține și câteva predici la duminici de peste an, scrise tot în versuri. Textul manuscrisului este semnat la sfârșitul fiecărei părți de Nicolae Pătruț, fratele cunoscutului miniaturist Procopie Picu Pătruț. Autoarea ediției susține în introducere că manuscrisul este, de fapt, o copie după lucrarea cea mai însemnată a lui Picu Pătruț, și anume „Stihos adică Viers la toate praznicele Domnului nostru Iisus Hristos și ale Pururea Fecioarei Maria și ale sfinților celor mai însemnați de Maica Bisericii”.

Publicarea manuscrisului de versuri religioase transilvănene de la 1860 reprezintă un pas important în aprofundarea operei lui Picu Pătruț. Mai mult decât atât, manuscrisul demonstrează încă o dată bogăția spirituală și culturală a Mărginimii Sibiului din secolele XVIII-XIX, puternic centru de românism și de luptă pentru apărarea Ortodoxiei în Transilvania. Cei doi frați din Săliștea Sibiului au contribuit enorm la întărirea Ortodoxiei în această parte a Transilvaniei, iar prin activitatea lor culturală sunt conservate și păstrate versuri populare sau ale unor creatori precum Anton Pann, Vasile Aaron, Ioan Barac, Ioan Tincovici. O bună parte dintre versurile acestora au fost copiate și păstrate de Picu Pătruț, manuscrisele menționând de fiecare dată paternitatea acestor creații deosebite.

Mitropolitul Laurențiu

Sfântul Constantin Brâncoveanu și Cetatea lui Dumnezeu

Fiecare martir al creștinătății a fost ucis, chiar dacă este vorba despre aceiași călăi, într-un alt fel, dovedind ingeniozitatea, ca să-i spunem așa, ucigașilor de creștini, cel puțin atunci când creștinii aceștia au avut legătură cu neamul nostru sau al strămoșilor noștri întru dreapta credință. Și am putea să începem cu Sf. Apostol Andrei, cel dintâi care le-a adus daco-geților de la Pontul Euxin și din Nordul Mării Negre lumina Evangheliei, pentru care a fost răstignit pe crucea în formă de „X” („chi”), a primei litere din scrierea grecească a numelui sfânt al Mântuitorului.

În vremurile acelea creștinii aveau de înfruntat mânia stăpânilor romani, căci aceștia îi considerau, în ciuda blândității și supunerii de care dădeau dovadă, că nu respectă obiceiurile păgâne politeiste și nu participă la acțiunile, frecvente în vremea aceea, de asuprire a semenilor și de exterminare a acestora prin războaie. Considerându-i pe toți oamenii egali în fața lui Dumnezeu, creștinii nu-i venerau nici pe conducătorii romanilor, indiferent de

rangurile acestora sau de bogățiile lor și nici nu participau la petrecerile lor tradiționale, în cadrul cărora erau sacrificate persoane umane și erau chinuite animale. Aceasta, oricâte avantaje le-ar fi oferit păgânii, ceea ce se pare că era de neconceput pentru aceștia, le stârnea o furie greu de imaginat, dovadă și chinurile cumplite la care erau supuși creștinii nevinovați față de condamnării obișnuite pentru furturi sau crime.

Este greu de știut câți creștini au fost schingiuși și uciși de către romani, de regulă în public, pentru învățătura de minte a celor care mai îndrăzneau să creadă în Sfânta Evanghelie și dacă n-ar fi fost lucrarea Duhului Sfânt, ca să le dea putere și să-i ocrotească, ar fi pierit cu totul până și amintirea creștinilor din Imperiul Roman în cele trei secole de prigoană.

(continuare în p. 9)

Acad. Alexandru SURDU

Ctitor și binefăcător al unor așezăminte bisericesti din Transilvania

(urmare din p. 1)

intențiile Curtii imperiale din Viena de a trece pe românii ardeleni la „unirea” cu Biserica Romei, a încercat, atât cât i-a stat în putere, să împiedice această acțiune. Așa se face că în ianuarie 1698, când Atanasie Anghel a fost hirotonit la București ca mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania, a fost obligat să semneze o „carte de mărturie” că va respecta întru totul învățăturile Bisericii Ortodoxe Răsăritene, mai ales pe cele care erau atacate și răstălmăcite de calvini și de catolici. Noul mitropolit Atanasie Anghel a primit din partea domnitorului cărți și veșminte liturgice, dar și dania anuală de 6000 de aspri, pe care domnitorii munteni, începând din timpul lui Matei Basarab, o acordau Mitropoliei Ortodoxe din Transilvania. Iar la 15 iunie 1700, Constantin Brâncoveanu a dăruit Mitropoliei transilvane o moșie la Merișani, în județul Argeș. Din nefericire, moșia a fost pierdută după ce Atanasie Anghel a acceptat oficial unirea cu Roma la Viena, în martie/aprilie 1701. Același domnitor, în înțelegere cu mitropolitul Teodosie al Țării Românești și cu Antim Ivireanul, viitorul mitropolit, a trimis la Alba Iulia pe meșterul tipograf Mihail Ștefan, care, în anul 1699, a tipărit aici două cărți: *Chiriadodromionul*, care nu era altceva decât o reeditare, cu mici adăugiri, a *Cazaniei* mitropolitului Varlaam al Moldovei (1643), precum și o *Bucoavnă*, adică un manual de citire pentru școlari.

După apostazia mitropolitului Atanasie Anghel, Constantin Brâncoveanu a întreținut strânse legături cu preoții și credincioșii din Șcheii Brașovului, care au devenit cei mai energici apărători ai Ortodoxiei în fața uniatismului. Așa se face că mai multe delegații de preoți și credincioși șcheieni s-au prezentat la mitropolitul Teodosie și la Constantin Brâncoveanu, declarându-le că doresc să fie luați sub jurisdicția canonică a Mitropoliei din București. Se cunoaște și o scrisoare a lui Constantin Brâncoveanu către preoții și credincioșii șcheieni, din 5 iulie 1701, prin care îi încuraja să rămână statornici în credința ortodoxă. Același domnitor, în anul 1702, a trimis o delegație la Moscova – în frunte cu frații Teodor și David Corbea, fii de preot din Brașov – pentru a încheia o înțelegere secretă cu statul moscovit. În scrisoarea cu 34 de puncte, pe care Brâncoveanu a trimis-o atunci țarilor Ioan și Petru, se cerea intervenția acestora pe lângă împăratul Austriei, pentru ca românii transilvăneni să nu fie siliți să accepte unirea cu Biserica Romei, iar bisericile ortodoxe din Brașov-Șchei și din Făgăraș să rămână în stăpânirea ortodocșilor. Aceleași solicitări le-a făcut Brâncoveanu și într-o scrisoare pe care a trimis-o direct împăratului de la Viena, prin mijlocirea lordului William Paget, trimisul Angliei la Istanbul, care, în drum spre Viena, a trecut prin Țara Românească. Din nefericire, intervențiile lui Brâncoveanu au rămas fără urmări. Cu toate acestea, legăturile brașovenilor cu domnitorul munten și cu mitropoliții săi, Teodosie și Antim Ivireanul, au continuat și în anii următori.

coveanu au rămas fără urmări. Cu toate acestea, legăturile brașovenilor cu domnitorul munten și cu mitropoliții săi, Teodosie și Antim Ivireanul, au continuat și în anii următori.

Pe lângă schimburi de scrisori între ei și brașoveni, cei doi mitropoliți au hirotonit preoți pentru biserica „Sf. Nicolae” din Șchei, iar Brâncoveanu le-a oferit ajutoare în bani, cărți de slujbă tipărite atunci în Țara Românească, precum și anumite drepturi și scutiri de dări pentru negustorii din Brașov care făceau negoț în Țara Românească ori pentru ciobanii din Țara Bârsei care își duceau acolo oile la păscut. Iar una din fiicele sale, Ancuța, care a trăit ani în șir la Brașov, a lăsat prin testament suma de 1000 de taleri pentru lărgirea unui paraclis de la biserica „Sf. Nicolae”.

Concomitent cu aceste legături, Constantin Brâncoveanu a ctitorit și câteva locașuri de închinare în Transilvania. Era o adevărată „tradiție” de veacuri ca domnii munteni și moldoveni să fie ctitori ai unor biserici și mănăstiri în Transilvania: Neagoe Basarab, care a zidit o biserică în Zărnești, domnița Zamfira, fiica lui Moise Vodă Basarab, care a refăcut din temelie mănăstirea Prislop, Mihai Viteazul, care a ctitorit catedrala mitropolitană din Alba Iulia, Matei Basarab, ctitorul bisericii din Turnu Roșu (fost Porcești), lângă Sibiu, iar dintre moldoveni menționăm doar pe Ștefan cel Mare și Sfânt, ctitorul bisericilor din Vad și Feleac.

Bunicul lui Constantin Brâncoveanu, vornicul Preda din Brâncoveni, a ctitorit, în 1654, o biserică în satul Sâmbăta de Sus, unde avea o moșie, căreia nepotul său îi va dăruii apoi câteva cărți de slujbă.

Cea mai importantă ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu în Transilvania este, fără îndoială, mănăstirea de la Sâmbăta de Sus, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, ridicată în anii 1699-1700. Biserica este de dimensiuni reduse, în plan triconc, specific bisericilor din Țara Românească, având și un frumos pridvor la intrare, specific arhitecturii „brâncovenesti”. Probabil a fost zugrăvită de meșterii trimiși din Țara Românească. Domnitorul ctitor i-a dăruit veșminte și cărți de slujbă, dar și ajutoare în bani. Avem o mărturie despre un tânăr, Bucur din Sâmbăta de Sus, care era întreținut de Brâncoveanu la o școală de cântări din București. Mănăstirea a fost refăcută și pictată în anul 1766 cu sprijinul financiar al lui Manolache și Nicolae Brâncoveanu, descendenți ai domnitorului. Din nefericire, ea a fost distrusă în anul 1785 din dispoziția autorităților habsburgice de atunci. A fost readusă la viață de mitropolitul Nicolae Bălan, în perioada interbelică, dar mai ales de mitropolitul Antonie Plămădeală, în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea.

O altă ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu este biserica cu hramul „Sfântul Nicolae” din Făgăraș, zidită între anii 1697 și 1698, sub îndrumarea lui Neagoe Rătescu, trimisul domnitorului. Este construită în plan triconc, cu

pridvor deschis la intrare, deci în planul arhitectonic specific epocii brâncovenești. Se mai păstrează azi pictura murală originală din altar și naos, probabil realizată de zugravul Preda din Câmpulung. Impresionează aici mai ales pictura iconostasului, de mari dimensiuni, care îi aparține aceluiași Preda (el a mai pictat bolnița și paraclisul „Sf. Ștefan” de la Mănăstirea Hurezi). Domnitorul ctitor s-a îngrijit și de traiul slujitorilor bisericii, pe seama cărora a dat un hrisov de danie, prin care rânduia să li se dea 50 de taleri anual, ca să le fie „de hrană și îmbrăcăminte”. Din nefericire, biserica „Sf. Nicolae” din Făgăraș a avut o soartă tristă, pentru că în luna august 1723 a fost luată cu forța de episcopul unit Ioan Patachi, declarând-o catedrală episcopală unită (un timp episcopii uniți și-au avut sediul la Făgăraș, după care a fost mutat la Blaj). Protestele doamnei Maria Brâncoveanu pe lângă autoritățile de stat habsburgice au rămas fără rezultat. Ctitoria brâncovenească a redevenit ortodoxă abia în octombrie 1948.

A treia biserică ridicată de Constantin Vodă Brâncoveanu în Transilvania a fost cea din *Ocna Sibiului*, cu hramul „Sfinții Arhangheli”. A fost zidită între anii 1698 și 1701, pe locul unei vechi biserici ridicate de Mihai Viteazul în anul 1600. Se mai vede și azi tabloul votiv care îi înfățișează pe cei doi domnitori-ctitori. Și biserica de aici a avut aceeași soartă tristă: în aprilie 1761 a intrat în Ocna Sibiului cunoscutul general Nikolaus Adolf von Buccow, însoțit de trupe de infanterie și cavalerie, precum și de episcopul unit Petru Pavel Aron de la Blaj. Credincioșii s-au refugiat în păduri, încât generalului i-a fost foarte ușor să intre în biserică și să o atribuie puștinilor uniți din localitate; episcopul Aron a resfințit-o tot atunci. Biserica a rămas în stăpânirea uniților până în octombrie 1948.

După părerea mai multor istorici și istorici de artă, biserica din *Poiana Mărului*, lângă Zărnești, ar fi tot o ctitorie brâncovenească; domnitorul avea o moșie în acest sat. Numeroasele refaceri ulterioare nu ne permit astăzi să stabilim forma inițială a bisericii.

Așadar, pe lângă numeroasele ctitorii din țara sa (mănăstirile Hurezi, „Sf. Sava”, „Sf. Ioan cel Mare” și „Sf. Gheorghe Nou”, toate în București, sau cele rezidite din temelie, la Mamul, Brâncoveni și Sadova, ori cele care au beneficiat de reparații sau adăugiri), Constantin Brâncoveanu a fost și un ctitor și binefăcător al unor biserici ardeleni. Românii de aici – mai ales cei din Șcheii Brașovului – nu l-au uitat. Martiriul său a fost consemnat în câteva cronici scrise de preoții de la biserica „Sf. Nicolae” din Șchei, ca și în anumite cântece populare de aici, din Transilvania. De aceea, avem datoria și noi, cei de azi, să-l cinstim ca pe un vrednic mărturisitor și martir al credinței, alături de fiii săi, Constantin, Ștefan, Radu și Matei și de sftetnicul Ianache Văcărescu.

Brâncoveanu Constantin, boier vechi și domn creștin

La 29 octombrie 1688, la tronul Țării Românești ajunge tânărul de 34 de ani, Constantin Brâncoveanu. Sprijinul pentru accederea la treapta domniei i-a venit din familie, de la unchiul săi, stolnicul Constantin și marele spătar Mihai, frații precedentului domn, Șerban Cantacuzino, trecut între timp la cele veșnice.

Brâncoveanu, descendentul unei familii de boieri olteni, a rămas orfan de tată la o vârstă fragedă, motiv pentru care a crescut sub protecția Cantacuzinilor, care îi erau rude dinspre mamă, dinspre Stanca Cantacuzino. Cel care a jucat un mare rol atât în educația – *Din fragedă pruncie ai înțeles, voievodule Constantin, că 'frica Domnului este începutul înțelepciunii' și te-ai adăpat din izvorul cel nesecat al dumnezeieștilor Scripturi* [Acatistul Sfinților Brâncoveni, Icosul al 2-lea] –, cât și în îndrumarea tânărului Constantin în primii pași ai carierei sale politice a fost stolnicul Constantin Cantacuzino [Istoria Românilor, vol. V, O epocă de înnoiri în spirit european (1601-1711/1716), Virgil Cândea (coord.), București, Academia Română, Editura Enciclopedică, 2003, p. 248]. Or, într-o societate ca cea a Evului Mediu românesc, în care domnea duhul [religios al ordinii ierarhice (Lucian Blaga) – sub raport sociologic, ea fiind *multinivelară* [Traian Herseni, Despre clasificarea științelor sociale, în „Sociologia militans”, vol. I, București, Editura Științifică, 1968, p. 27] – poziția unei familii sau a unei persoane pe scara socială era definitorie pentru ceea ce însemna în prezent ori se proiecta spre viitor [Iolanda Țighilii, Societate și mentalitate în Țara Românească și Moldova, secolele XV-XVII, București, Paideia, 1997, p. 127].

Sub raportul înrudirilor, sub cel genealogic, tânărul Constantin Brâncoveanu era fiul lui Papa Brâncoveanu sau *Papa din Brâncoveni* [Așa cum apare el într-un document din 5 iunie 1676 (Nicolae Stoicescu, Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII, București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 126; cf. Ilie Chiriță, Papa postelnicul Brâncoveanu, în „Arhivele Olteniei”, XI, 1932, pp. 176-182)] și al Stancăi, fiica lui Constantin Cantacuzino, postelnic, nepot de fiu al lui Preda Brâncoveanu, mare vornic. Constantin Brâncoveanu s-a căsătorit cu Maria, fiica lui Neagu postelnicul, care era fiul lui Antonie Vodă din Popești (1669-1672) [Stoicescu, *op. cit.*, p. 126]. Aici se cuvine să remarcăm faptul că boierimea română nu a constituit o castă închisă, în care nimeni din afară nu avea acces, dovada fiind chiar domnul, chiar Antonie Vodă, care era fiul lui Mihai Grecul, un negustor ridicat la rangul boieriei de Mihai Viteazul. Dinspre mamă, cum am relatat deja, era nepotul de soră a domnitorului Șerban Cantacuzino (1678-1688) și al fraților săi, descendenți din ilustra familie a Cantacuzinilor, care a dat atâția basilei pe tronul Bizanțului imperial [Fie și pentru o succintă privire asupra istoriei, mai degrabă evenimentiale, a Bizanțului, precum și a dinaștilor bizantini, cf. Stelian Brezeanu, O istorie a Imperiului Bizantin, București, Albatros, 1981, 288 p. În schimb, pentru rolul cultural al elitelor, cf. Basile Tatakis, Filosofia bizantină, trad. din limba franceză Eduard Florin Tudor, Studiu introductiv și postfață Vasile Adrian Carabă, prefață Émile Bréhier, Nemira, 2010, 400 p.]. Familia Cantacuzino, ramura stabilită în Țara Românească, era înrudită cu alte familii boierești de aici ori din Moldova, precum Buicescu, Buhuș, Grădișteanu, Fărcășanu, Filipescu, Crețulescu, Catargi, Corbeanu, Ghețea, Mogoșescu, Drugănescu, iar lista ar putea continua. Acest veritabil *clan cantacuzin* a fost, de altfel, singura grupare boierească de familie din istoria Țării Românești care s-a impus, deopotrivă prin influență politică și avere, la domnia țării [Istoria Românilor, vol. V, pp. 213-214; cf. Mihail banul Cantacuzino, Genealogia Cantacuzinilor, N. Iorga (ed.), București, 1902, p. 82].

Constantin Brâncoveanu va parcurge un *cursus honorum* pornind de la demnitățile de paharnic (amintit într-un document din 25 iunie 1672), urmând la rândul de al doilea

postelnic (20 ianuarie 1674-1675), logofăt al doilea, adică loctiitor de logofăt (1 noiembrie 1675–30 decembrie 1677), în fine, logofăt (27 februarie – 31 mai 1678) [Stoicescu, *op. cit.*, p. 126]. Trimis de Gheorghe Duca (1673-1678), în toamna lui 1678, să-i întorcă pe boierii plecați în pribegie – majoritatea din tabăra Cantacuzinilor –, fugi la Ruscuc după unchiul său, Șerban Cantacuzino. Ulterior, în timpul domniei acestuia (1678-1688), Brâncoveanu este trimis sol domnesc la Constantinopol, în 1681, cu misiunea de a încerca schimbarea principelui Transilvaniei, Mihail Apafi (1661-1690), după care devine mare spătar (10 ianuarie 1682 – 14 noiembrie 1686), apoi mare logofăt (15 decembrie 1686 – 28 septembrie 1688); cariera sa strălucită va fi înconunată prin accederea la treapta domniei, domnie începută, cum am arătat mai sus, în 29 octombrie 1688 – fiind uns domn de mitropolitul Teodosie Veștemeanul (1668-1672; 1679-1708), ierarh cu strămoși din sudul Ardealului [Constantin Ittu, Omilii nerostite, apare cu binecuvântarea Înaltpreașfințitului Dr. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului, Sibiu, Editura Andreiana, 2012, cap: „Primul Mitropolit al Țării Românești care a rostit Crezul în românește: Teodosie Veștemeanul (1668-1672; 1679-1708)”, pp. 19-30, la pp. 22-26] – și încheiată nu doar prin mazilirea din 24 martie 1714, în Miercurea Mare din

festat numai la nivelul lexicului, ci și la nivel gramatical, în timp ce doar modul de formare a verbului a rămas pur turcesc. Ca și în restul lumii musulmane, se dezvoltă o artă a caligrafiei, iar textele în turco-osmană, ca și cele în arabă ori persană, au dezvoltat o *simbolică a scrierii*, legată în special de conotațiile ideii de *soartă* sau *destin*, idee redată în turcă prin *ce fi-e scris în frunte*, iar în arabă prin participiul *maktub* – „scris” [Nadia Anghelescu, *Limba și cultura în civilizația arabă*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 42-43].

Studiul limbii turco-osmane – unii autori îi spun *osmanlie* [Dan Prodan, *Amprenta limbii turco-osmanlie asupra limbii române*, în „Luceafărul”, Anul 6, august 2012, ediția online (<http://www.luceafarul.net/amprenta-turco-%E2%80%93osmanlie-asupra-lingbii-romane> –19 mai 2014); autorul recenzează cartea filologului Emil Suciuc, *Influența turcă asupra limbii române*, vol. I: studiu monografic, București, Editura Academiei Române, 2010, 913 p.] –, ca obiect al paleografiei de profil, presupune depășirea unei întregi serii de bariere: limba de cancelarie, ca, de altfel, și cea literară, prin structura lexicului ei, se dovedește a fi o îmbinare de arabisme, persianisme și turcisme. Într-un atare context, osmanistul paleograf trebuie să cunoască, pe lângă turcă,

cel puțin regulile elementare ale gramaticilor arabă și persană. Dispozițiile rigide ale cancelariei otomane pretindeau ca un scrib (*kalemgi* sau *kiatib*) să fie capabil să redacteze un *firman* – din persanul *ferman*, „poruncă”, „ordin” [Aurel Decei, *Relații româno-orientale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 123, n. 3] – sau orice alt document, fie el cât de lung, într-o singură frază. Uzând de o astfel de manieră de scriere, s-a ajuns la situații în care verbul predicativ să se găsească fie la sfârșitul unor părți, fie chiar la sfârșitul documentului. Nu în ultimul rând, inventarul extrem de bogat și de stufos al formulelor diplomatice, completat de stilul pompos și înflorit al retoricii orientale, ascunde ori umbrește sensul, chiar conținutul actului respectiv, sporind dificultățile de înțelegere pentru osmanistul paleograf al zilelor noastre [Guboglu, *op. cit.*, p. 6.].

Actele emise în cancelaria imperială (sultanală) purtau sus o *invocatio*, în turco-osmană *hüve* (din arabul *huwa*), după care urma *tugra*, „aplicarea”, „aplicarea

înălțată”, „semnul”, „semnătura (nobilă, preaslăvită)”, toate fiind sinonime – *tugra* fiind considerată *Monogramm oder graphisches Emblem... des Osmanen-Herrschers*, „monograma sau semnul grafic al conducătorilor otomani” –, adică după „iscălitura” padișahului, urma formula: *porunca semnăturii imperiale este că...* [Decei, *op. cit.*, p. 123, n. 3 și 5] Specialiștii au identificat și documente turco-osmane cărora le lipsește protocolul final, *temlâknâme*, adică datarea [Ibidem, p. 126-127, n. 8].

Drama Brâncovenilor a lăsat urme în folclor, păstrându-se în cântece ori transmițându-se în balade. Iată un fragment, din *Balada Brâncovenilor*, pe care ulterior o va culege Vasile Alecsandri: **Boier vechi și domn creștin** // Într-o joi de dimineață, / Zi scurtării lui de viață, / Brâncoveanu se scula, / Fața blândă el spăla. / Barba albă-și pieptăna, / La icoane se-nchina, / Pe fereastră-apoi căta / Și amar se spăimânta! / „Dragii mei, cuconi iubii! / Lăsați somnul, vă treziți, / Armele vi le gătiți, / Că pe noi ne-a-nconjurat / Pașa cel neîmpăcat / Cu-ieniceri, cu tunuri mari / Ce sparg ziduri cât de tari!” // Mult acolo nu zăcea, / Că sultanu-i aducea / Lângă foisorul lui / Pe malul Bosforului. / „Brâncovene Constantin, / Boier vechi, ghiaur hain! / Adevăr e c-ai gândit / Pân-a nu fi mazilit, / Să desparți a ta domnie / De a noastră-mpărăție? // „Câini turbați, turci, liștă rea! / De-ți mânca și carnea mea, / Să știți c-a murit creștin / Brâncoveanu Constantin!”

Lector univ. dr. Constantin ITTU
Cercetător științific, Muzeul Național Brukenthal

Săptămâna Patimilor, ci și tragic, prin decapitarea, pe malurile Bosforului, în chiar ziua de 15 august [Este cunoscut faptul că Biserica Ortodoxă Română, prin hotărârea Sfintului Sinod din iunie 1992 – canonizare hotărâtă în ședința din 20-21 iunie, proclamarea oficială a canonizării făcându-se în 21 iunie –, a decis canonizarea lor, cu zi de prăznuire pe 16 august, o zi după martiriul acestora], a domnului, a celor patru fii ai săi, Constantin, Ștefan, Radu și Matei, precum și a sfetnicului Ianache [Stoicescu, *op. cit.*, pp. 126-127].

Pe de o parte, Constantin Brâncoveanu a beneficiat de o educație aleasă, fiind cunoscător de greacă și turcă. Pe de altă parte, în politica sa externă, domnitorul a avut o cancelarie activă, cu dieci precum Giovanni Candido Romano ori Anton Maria del Chiaro, pentru limba latină, Ladislau Teodor Dindar ori Bartolomeo Ferrari, pentru germană, Andreas și Nicolaus Wolff, pentru polonă, frații David și Toader Corbea, din Scheii Brașovului, pentru maghiară, respectiv rusă, și, nu în ultimul rând, clucerul Afenduli, pentru turcă [Istoria Românilor, vol. V, p. 257].

Specialiștii, adică turcologii, atrag atenția că limba turcă a Evului Mediu este cunoscută ca limba turco-osmană sau otomană. De reținut că limba aceasta a fost, timp de câteva secole, *lingua franca* în zona de iradiere politică și culturală a Imperiului Otoman [Mihail Guboglu, *Paleografia și diplomația turco-osmană*. Studiu și album, București, Editura Academiei R.P.R., 1952, p. 5]. Suportul exprimării limbii turco-osmane a fost o variantă a alfabetului arabo-persan (*elifbe*), iar influențele din arabă și persană nu s-au mani-

O comemorare a Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu la Făgăraș, acum 100 de ani

Se împlinesc în acest an – 2014 – în luna august 300 de ani de la moartea mucenicească a voievodului Constantin Brâncoveanu și a celor patru fii ai săi dimpreună cu ginerele său, sfetnicul Ianache Văcărescu.

De 300 de ani neamul românesc l-a trecut în neuitare pe voievodul creștin, l-a cântat în balade și în clipele cele mai grele ale existenței sale chipul Sfântului Brâncoveanu i-a insuflat curaj, i-a insuflat tărie și l-a făcut să fie pururi biruitor asupra tuturor răutăților văzuților și nevăzuților vrăjmași.

Constantin Brâncoveanu este fără îndoială exemplul – simbol al personalității – care, prin mărturisirea credinței creștine și prin moartea sa martirică, a trecut în panteonul sfinților români fiind icoana unui domnitor capabil să se sacrifice pe sine și pe ai săi pentru credință și țară.

Tocmai de aceea, numele lui a trecut în nemurirea colectivă a credinței românești fiind încrustat în baladele populare, în cărțile de istorie ca și în literatură sau dramaturgie.

Cu siguranță că în acest an comemorativ vor avea loc multe manifestări omagiale închinare lui, organizate fie de Biserică, fie de instituțiile Statului pentru eternizarea numelui și a faptelor sale.

Amintirea lui n-a pierit niciodată din conștiința românilor, astfel încât de 300 de ani el a fost mereu pomenit ca un voievod gospodar, cu o domnie îndelungată în vremuri haine, ca un stăpân de moșie românească, mereu cu grijă de soarta țării, ca un ctitor de neasemuit de frumoase mănăstiri și biserici, ca un bun creștin care în ceasul cel de pe urmă a făcut dovada supremă a credinței sale în Dumnezeu. Un astfel de moment s-a petrecut în urmă cu o sută de ani în Țara Făgărașului, loc de care Constantin Brâncoveanu era foarte legat, zidind la Sâmbăta de Sus o vestită mănăstire închinată Adormirii Maicii Domnului, precum și o biserică în orașul Făgăraș.

La împlinirea a 200 de ani de la moartea Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu, preoțimea din Protopopiatul Făgăraș a organizat o frumoasă manifestare omagială

urmată de un pelerinaj la ruinele mănăstirii Sâmbăta de sus ctitorită de voievodul martir.

Protopopul de atunci al Făgărașului, Nicolae Borzea, a convocat în ziua de 1 mai 1914 pe preoții din protopopiat în parohia Sâmbăta de Sus apuseană unde a fost fixată conferința pastorală.

A fost aleasă această localitate pentru că aici a fost restaurată integral biserica și prin efortul comunității s-a zidit și o nouă școală, iar prezența preoțimii ar fi dat un sentiment de mulțumire parohienilor și i-ar fi îndrumat și pe alții la astfel de lucruri folositoare pentru viața spirituală și culturală a neamului. A doua zi după conferință, a fost organizat un pelerinaj la ruinele mănăstirii de la poalele munților, pelerinaj la care au luat parte toți preoții prezenți precum și o mare mulțime de popor din Țara Oltului și de peste Olt (de pe Ardeal) și chiar din părțile Târnavei.

Cu prapuri în frunte, pelerinii au ajuns la sfântul locaș unde s-a oficiat mai întâi sfințirea apei urmată de Taina Sfântului Maslu și a parastasului pentru familia voievodului ctitor.

Protopopul Nicolae Borzea se adresează la sfârșitul slujbei celor prezenți printr-un cuvânt înaripat și bine ales, care a mers la inima tuturor celor prezenți:

„Asemenea moșilor și strămoșilor noștri ați alergat la acest loc de vindecare și întărire sufletească. Ați venit ca să arătați că voi nu v-ați lăsat legea strămoșească, că voi sunteți tot în legea veche a moșilor și strămoșilor noștri ... Ați venit la aceste ruine ale mănăstirii lui Constantin Brâncoveanu, care, ca un creștin adevărat, mai bucuros și-a jertfit viața sa și a fiilor săi decât să se lepede de legea dreptcredincioasă. Priviți aceste ruine tăcute cari de aproape două secole sunt mute. Astăzi și-au primit din nou glasul lor cel vechiu fără nici o schimbare. După două veacuri aproape împlinite de tăcere intră din nou în ele strănepoții”.

Vorbind despre evenimentul dureros al Uniației de la 1701, el arată că poporul, în marea lui majoritate, a rămas credincios legii străbune, deși tunurile lui Bukov au dărâmat altare și biserici, deși prin samavolnicie biserica lui Brâncoveanu din Făgăraș a fost luată cu sila și dată uniților.

„Strămoșilor noștri ortodocși nu le-a mai fost îngăduit a se ruga aici bunului Dumnezeu, mănăstirea a fost spartă, călugării ei împrăștiți pentru ca să se stingă credința ortodoxă din aceste locuri. Dar această stingere n-a fost decât trecătoare, căci, iată, astăzi credința cea veche strălucește din nou masei poporului nostru care

și astăzi trăiește având credința cea veche, credința străbună” spune el.

A mai rostit cuvânt preotul Chirion Adămoiu din parohia Sâmbăta de Sus apuseană care propune între altele ca izvorul de la mănăstire să poarte numele protopopului Nicolae Borzea, cel care a fost inițiatorul acestui pelerinaj.

Între cei prezenți se numărau și asesorul consistorial Matei Voileanu precum și catehetul Ilie Beleuță, viitor cadru didactic la Academia Andreiană din Sibiu.

Tot protopopul Nicolae Borzea va organiza în ziua de 15 august 1914 o slujbă de pomenire lui Constantin Brâncoveanu în biserica ortodoxă din Făgăraș. La această slujbă, oficiată după Sfânta Liturghie din ziua de Sfânta Maria Mare, a participat un sobor de preoți, credincioși precum și mulțime de soldați „glotași” din garnizoana Făgăraș.

La sfârșitul slujbei a ținut o cuvântare închinată voievodului martir – ctitor al bisericii din Făgăraș ce-i poartă numele – catehetul Ilie Beleuță, prezent și la pelerinajul amintit.

După cuvântarea omagială, cantorul bisericii, I. Opreșcu, a dat citire unei „Dedicații” ocazionale compusă de „un parochian”. Această „Dedicație” cuprinde 10 strofe și arată în versuri istoria tristă a uniației în Făgăraș și luarea bisericii brâncovenești de către uniți, încheindu-se astfel:

*„Astăzi la aniversare
Fiind sărbătoare mare
Brâncoveanu Constantin,
Boier vechi și domn creștin,
Din mormânt de s-ar scula
La uniți s-ar arăta
Și amărât le-ar cuvânta ...
Primesc de la ortodocși,
Că mi-au rămas credincioși,
Credincioasa lor slujire
La Sâmbăta'n mănăstire
Întru a mea pomenire.
Și aici în Făgăraș
Zidindu-mi ei nou locaș”.*

Iată cum, în urmă cu două veacuri, preoțimea făgărășeană a știut să cinstească așa cum se cuvine memoria acestui mare bărbat și Sfânt al neamului românesc.

Cinste înaintașilor se cuvine pentru acest lucru, iar pentru cei de astăzi exemplul lor să fie de urmat întru cinstirea faptelor vrednice ale înaintașilor!

† VISARION,
Episcopul Tulcii

După 300 de ani... Să ne ierți Doamne!

Am avut nevoie de un secol ca să ne reamintim de Constantin Brâncoveanu. Am avut nevoie de trei secole să-l repunem pe pedestalul firesc al istoriei și să-i oferim recunoașterea și închinăciunea cuvenită unui Sfânt-martir, unic în Sinaxarul creștinătății universale. Este un fapt paradoxal pentru un popor care-și revendică un creștinism apostolic. Cu toate acestea, realitatea nu pare să ne facă cinste, cel puțin la nivel de politică de stat, căci în folclor și balade, vrednicul domnitor nu a fost uitat niciodată de către omul simplu, iar Biserica i-a ținut mereu candelă aprinsă.

Anul acesta, ieșind în întâmpinarea faptului că se împlinesc 300 de ani de la răsunătorul martiriu ce zguduise întreaga lume creștină și musulmană deopotrivă, Biserica Ortodoxă Română a hotărât ca anul 2014 să fie un comemorativ dedicat Sfinților Martiri Brâncoveni. A fost mișcarea înțeleaptă prin care Biserica a salvat de la rușine o clasă politică incapabilă să înțeleagă faptul că istoria unui popor nu este doar o simplă disciplină școlară, opțională, ci rezerva existențială din care se oxigenează prezentul și din care se dezvoltă generațiile viitoare.

Dar poate că nimic nu este întâmplător, căci ne aflăm în an electoral prezidențial, un an în care românii își caută din nou alesul, modelul de lider, care să îi reprezinte și

care să-i conducă cu cinste și onoare spre 2018, an ce va marca un secol de Independență a României. Prezentul este prea sărac în repere și valori publice, astfel că dangătul brâncovenesc ar putea fi semnalul care să-i trezească pe români. Bătrânul domnitor nu și-a uitat niciodată poporul, conducătorii noștri însă și-au uitat înaintașii.

O clasă politică supradimensionată, preocupată doar de gălcevi și interese personale nu mai avea timp și de istorie. Și chiar dacă lumina înțelepciunii le-ar fi străfulgerat conștiința am fi avut o mare problemă. De unde să citească aleșii poporului despre ceea ce înseamnă un bărbat de stat? Despre ceea ce înseamnă dragostea de țară dusă până la jertfa personală și cea familială. Din care manuale? Din manualele școlare? Din acele manuale care amintesc, în patru ani, doar cinci șase rânduri despre Sf. Domnitor Constantin Brâncoveanu? Este trist! Și uite așa ajungem în spirala fără sfârșit. Ce pedeapsă pe acest popor!

Într-o asemenea situație, Biserica a făcut ceea ce știa să facă de secole. S-a rugat, iar de această dată a făcut-o cu glas tare, asemenea profeților din trecut. A început să aprindă candelă, să curețe pereții bisericilor ce au păstrat istoria vie a acestui popor, istoria Sfântului Constantin Brâncoveanu și a familiei sale. A început să bată clopotele

mai tare și să predice despre moartea martirică, despre demnitate, despre renunțarea la tot în numele credinței, despre sfințenie ca mod de viață.

A început de la km 0 al țării, acolo unde Sf. Gheorghe patrona de secole mormântul marelui domnitor. A scos sfințele oseminte și le-a îmbrăcat frumos în racla aurită a recunoștinței, iar apoi le-a purtat pe ulițele metropolei bucureștene, chemând lumea la închinare și adevăr. De la vlădică la opincă, toți au început să murmure istoria bătrânului domnitor, ce-și sacrificase familia pentru a-și salva neamul.

Ca odinioară, dangătul de clopot a început să răsună la Mogoșoaia, Potlogi, Surpatele, Hurez, Polovragi sau Sâmbăta de Sus, locurile pe unde domnitorul zidise sfinte locașuri de închinare.

De peste mări și țări s-au adunat și delegați ai Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului, ai Patriarhiei Alexandriei, ai Patriarhiei Antiohiei, ai Patriarhiei Ierusalimului și ai Patriarhiei Georgiei, Biserici pe care sfântul domnitor le-a susținut în vremuri de restriște, spre slava lui Dumnezeu.

(continuare în p. 11)

Dr. George GRIGORIU

Localitatea Brâncoveni, „leagănul” voievodului sfânt Constantin Brâncoveanu

Comuna Brâncoveni, situată în partea centrală a județului Olt, este leagănul Basarabilor care, de aici, au dat țării doi domni de seamă: pe Matei Basarab și pe Constantin Brâncoveanu.

O versiune istorică spune că spița Brâncovenilor din neamul Basarabilor, care avea moșii în tot cuprinsul județului, își trage numele de la satul Brâncoveni, iar satul de la moșul Brancu, existând până astăzi, în zonă, „Valea Brancului”. Altă versiune afirmă că satul și-ar fi luat numele de la stăpânii care se înrudeau cu voievodul sârb Lazăr Brancovici, cuscrul lui Neagoe Vodă Basarab.

Satul este menționat pentru prima dată la 23 septembrie 1386, apoi la 31 ianuarie 1418, în documentele de la curtea lui Mircea cel Bătrân. La 1 septembrie 1491 și 31 august 1492, domnitorul Țării Românești, Vlad Călugărul, era de acord ca satul Brâncoveni să aparțină mănăstirii Bistrița. Această danie era făcută de către Barbu Craiovescu și frații săi. Mai târziu, alături de alte sate ale boierilor Craiovești este amintit și Brâncoveniul în documentele din 16 martie 1494 și 7 septembrie 1509 [Constantin COJOCARU, Ion POPESCU, *Brâncovenii – leagăn al marilor Basarbi*, Ed. Hoffman, Caracal, 2008, p. 11].

Până la 3 mai 1518, moșia Brâncovenilor a fost a lui Neagoe Vodă. Acesta a înzestrat pe jupâneasa Neața, fata lui Horvat logofătul, cu jumătate din moșie, iar pe cealaltă jumătate o vinde pentru 3000 de aspri bărbatului Neaței, jupânul Dobrovoe, pentru „slujbe ce au slujit domniei”. Neața se căsătorește a doua oară cu Peia Portarul, iar pe la 1529 i se naște o fată, amintită în documente drept Calea „a Neaței”. În anul 1570, Calea a primit confirmarea domnitorului Alexandru Vodă de a stăpâni Brâncoveniul, pentru că „este bătrână și dreaptă moșie” [Nicolae IORGA, *Studii și documente cu privire la istoria românilor. Actul de danie V*, p. 169].

Pe la anul 1597, satul Brâncoveni era pe jumătate al jupânului David Postelnicul, care „să ție jumătate din sate și mori din vii și din tot venitul, cât va fi de baștină Brâncovenii” [C. COJOCARU, I. POPESCU, *op. cit.*, p. 56]. Până la Matei Basarab, viitorul domn și voievod, Brâncoveniul a fost împărțit în două, de către două familii înrudite. În timpul lui, satul Brâncoveni a devenit reședința Județului Romanai și, o vreme, și a Episcopiei Râmnicului [Pr. Ioan D. CIUCĂ, Prof. Univ. Bianca PREDESCU, Prof. Ion M. CIUCĂ, *Un destin românesc exemplar – Brâncovenii*, Parohia Câmpu Mare – Olt, 2004, p. 66]. Așa se explică faptul că Matei Basarab a construit aici o curte domnească și a rectorit mănăstirea.

Mai târziu, Brâncoveniul ajunge să fie stăpânit de către Preda Brâncoveanu, nepot al lui Matei Basarab, ulterior revenind lui Papa Brâncoveanu, tatăl lui Constantin, viitorul domn martir. În 1689, Brâncoveniul lui Constantin este ocupat de către austrieci. Trupele imperiale, conduse de principele de Baden și însoțite de aga Bălăceanu, rivalul voievodului, ajung aici, aducând multe pagube. Domnitorul Constantin vine în vizită la moșia Brâncoveni în anii 1688, 1692, 1693, 1694, 1695, 1699 și în 1702, cu gândul de a o împărți, în mod egal, celor patru fii ai săi.

În anul 1721, austriecii au jefuit și au ocupat Brâncoveniul (se vorbește de 5000 de soldați), la fel și în 1774, când au ocupat mănăstirea și palatul, iar pe 18 august 1787 au distrus totul; la fel s-a întâmplat și în 1821 și 1848, când acestea au fost ocupate de către turci, iar în anul 1864 moșia Brâncovenilor a fost redată locuitorilor.

Palatul, ce avea mai multe clădiri, se afla pe dealul din apropiere. Curtea era înconjurată de un zid înalt, sprijinit de contraforți, în partea de apus având două porți de acces. În jurul curții, ce avea forma unui romb cu laturile neegale, și o suprafață de 7.381,5 stânjeni pătrați, se afla și o biserică cu pridvor și o turlă înaltă, cu acoperiș conic. Locuința domnească se găsea în partea de nord-est a curții și se compunea din două clădiri orientate spre sud, fiecare având un pridvor. Spre răsărit se mai găsea o altă casă (8 x 9 stânjeni), cu un balcon în față, iar spre apus erau șopronul, bucătăria și o locuință (16 x 6 m) [Veniamin NICOLAE, *Ciitorile lui Matei Basarab*, București, 1982, p. 30].

Zidul de incintă era întortocheat, din cauza terenului. În afara zidului era o palisadă și un canal, prin care Matei Basarab abătuse o parte a râului Olt, care înconjura vârful dealului și se vărsa într-un heleșteu. Palatul (50 x 20 m) impresiona pe oricine, dar astăzi nu mai există nici măcar ruinele [Ibidem, pp. 28-30].

Biserica domnească „Sfântul Ierarh Nicolae” se află amplasată în marginea cea mai de nord a satului Brâncoveni, lângă locul unde, pe vremuri, a fost palatul lui Matei Basarab și poate că va fi făcut parte chiar din incinta acestuia. Este construită din zid și are ctitor pe domnitorul Matei Basarab și pe doamna sa, Elina. În 1674, aceste bunuri intrau în posesia lui Constantin Brâncoveanu [V. DRĂGHICEANU, *Curțile domnești brâncovenești*, în *Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice*, aprilie-iunie, București, 1911, p. 60].

De jur-împrejurul bisericii și chiar între zidurile fostului conac se află morminte, căci curtea bisericii servea drept cimitir. În interiorul bisericii se găsesc portretele ctitorilor: de o parte „Io Matei Basarab V.V. și Doamna Elina”, iar de cealaltă parte „Io Constantin V. V. și Doamna Maria” (nepoata lui Antonie Vodă de la Popești). Cimitirul din jurul bisericii datează încă de pe vremea lui Constantin Brâncoveanu, dovada făcând-o crucea italianului Giorgio Pessena Levino, mare meșter-pietrar din vremea aceea care, fiind bolnav de ciumă, a murit pe 29 octombrie 1707, și împreună cu fratele său Dimitrie și cu mama sa Ana au fost înmormântați în partea de sus, în dreptul altarului. Pe crucea lor, cioplitorul a scris în limba latină un text, care se traduce astfel: „Aici zace răposatul de pioasă amintire, creștinul jupân Gheorghe Pesena Levin care, umblând după un trai mai bun, găsi în schimb moartea. Eu, Ioan Pessena Levin am îngrijit și am ridicat această preasfântă cruce, atât pentru mântuirea păcatelor celor vii, cât și spre veșnica mântuire”.

Cu ocazia săpăturilor arheologice și a lucrărilor de restaurare din anul 1972, aici s-au descoperit temelia unei biserici mai vechi (probabil de la 1500), în interiorul celei zidite de către Matei Basarab, precum și mai multe morminte, printre care unul de copil și două de adulți, cruci, inele, paftale de centură, costume de brocard, fibule, o chitie etc., care au fost duse la București. Nu s-a descoperit, în schimb, nici până astăzi, tunelul care făcea legătura între palatul domnesc și mănăstirea Brâncoveni, despre a cărui existență vorbește tradiția locală.

Astăzi, din vechea curte de la Brâncoveni se mai păstrează doar biserica și o parte din zidul ce înconjura palatul, dar se mai pot vedea și gropile lăsate, urmare săpăturilor făcute de către localnici pentru a scoate cărămida temeliei clădirilor brâncovenești.

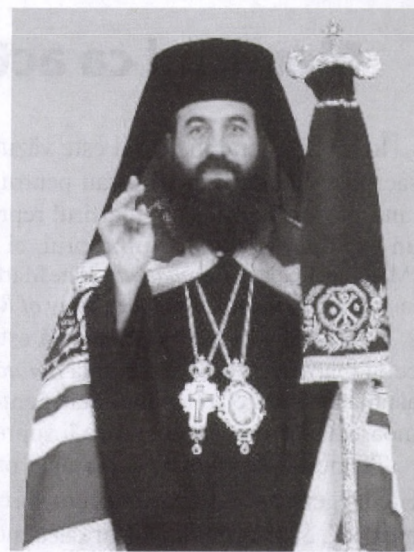
Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu și legătura sa cu mănăstirea Brâncoveni

Neamul Brâncovenilor a fost unul dintre cele mai vechi și mai vestite din Țara Românească. Din rândul lor, Constantin Vodă Brâncoveanu și fiii săi și-au scris numele și în Cer, pecetluindu-și atașamentul lor față de Biserică și de Dumnezeu cu nimbul sfințeniei.

Între ipotezele care s-au vehiculat, privind locul de naștere al domnitorului, a fost și aceea a meleagurilor române. Însăși data nașterii a fost controversată, în cele din urmă găsindu-se mai acceptabilă considerația secretarului său de origine italiană, Anton Maria del Chiaro Florentino, potrivit căruia acesta împlinea, în ziua martirizării sale (15 august 1714), vârsta de 60 de ani. [Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță, Pr. Conf. Constantin Pătuleanu, *Constantin Brâncoveanu și relațiile sale cu Europa veacului al XVIII-lea*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2006, p. 36].

Fiu al postelnicului Papa din Brâncoveni și al Stancăi Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu s-a născut, așadar, la 15 august 1654. Bunicul său, Preda Brâncoveanu, cel mai mare boier al vremii, posesor al unei imense averi și mare ctitor de mănăstiri, era cunoscut ca om evlavios

și milostiv cu cei care aveau nevoie de ajutorul lui. Se spune despre el că obișnuia să se trezească la vremea rugăciunilor de noapte și citea adesea Psaltirea, lua parte la slujbele de la Sfânta

mănăstire Brâncoveni și cânta la strană.

La numai un an de la nașterea sa, Constantin Brâncoveanu își pierde tatăl, el însuși scăpând numai prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, în mod miraculos: o țigancă pe nume Zamfira, care avea și ea un „copil oacheș”, își dă propriul prunc seimenilor să fie ucis în locul lui Constantin, care era căutat de aceștia. Nu după mult timp, în 1658, domnitorul Mihnea al III-lea, pârând pe câțiva dintre boierii săi lui Chinan-Pașa Vizirul, între care și pe Preda Brâncoveanu, toți au fost uciși. Astfel, Preda Brâncoveanu și cu fiul său Papa au fost îngropați la mănăstirea Brâncoveni, locaș ctitorit și înfrumusețat mai târziu de urmașul lor, voievodul.

Curțile și conacele pe care le-a posedat domnitorul au fost moștenite de la părinții și strămoșii săi, cea mai importantă fiind curtea domnească de la Brâncoveni – leagănul marilor Basarabi. Anton Maria del Chiaro, care a trăit ani de zile în preajma sa, afirmă că voievodul a refăcut curtea și mănăstirea, foarte mult dorind să stea la moșia sa de la Brâncoveni pentru vânatoare, să judece unele procese, sau la culesul viilor toamna.

Pe lângă aceste moșteniri paterne, singurul succes al Papei Brâncoveanu mai primește ca proprietăți, din partea mamei sale Stanca, și moșiile satelor Bârza și Mirila. De menționat că, în perioada anilor 1666-1688, când era doar boier, Constantin a cumpărat încă alte 13 localități, parte dintre ele pe teritoriul județului Olt: Osica, Scărișoara, Floru și Tia de Sus. Ajuns domnitor, domeniul său funciar devine din ce în ce mai mare, cu proprietăți ce se întindeau de la Mehedinți până la Buzău și din Argeș până la Dunăre, cronică vremurilor considerându-l „cel mai bogat proprietar funciar pe care l-a avut vreodată Țara Românească” [ibidem, p. 124]. Multe din aceste proprietăți au fost închinete ctitoriilor brâncovenești, în special mănăstirii Brâncoveni, necropola părinților săi. Aceasta, pe lângă domeniile donate de vrednicul domnitor, a primit și numeroase obiecte de cult, între care cea mai importantă este Evanghelia care poartă pe una din filele ei un autograf autentic al domnitorului. Această evanghelie, tipărită în anul 1682, cu coperti de lemn îmbrăcate în catifea roșie și argint imprimat, a fost luată în 1971 la Muzeul de Istorie Națională din București, dar în data de 17 noiembrie 2003, prin strădania D-lui Insp. Andrei Vlădăreanu de la Arhiepiscopia Bucureștilor, a fost redată mănăstirii.

Deși legat de aceste meleaguri, domnitorul și-a ales ca necropolă Mănăstirea Horezu, unde și-a pregătit din vreme mormântul. Drama sfârșitului său, însă, nu i-a mai îngăduit împlinirea acestei dorințe. Decapitat în Constantinopol împreună cu fiii și sfetnicul său, urmare uneltirilor boierilor, bravul voievod a trecut din istorie în veșnicia sfințeniei pe 15 august 1714, pentru „marea crimă” de a-și fi iubit demnitatea și credința mai mult decât tronul. Trupul său, adus cu mare greutate în țară de către doamna Maria, soția sa, a fost îngropat în biserica „Sf. Gheorghe Vechi” din București, unde domnul și-a trăit ceasul canonizării sale în iunie 1992.

Aceste legături ale Sfântului cu meleagurile românești au inspirat Episcopia Slatinei și Romanaiților să-l ia pe bravul și sfântul domnitor, încă de la înființare (2008), drept Ocrotitor, preluându-i chipul în mod simbolic pe stema sa oficială.

† SEBASTIAN,
Episcopul Slatinei și Romanaiților

Martiriul ca act eclesial de (auto)formare: exemplul Martirilor Brâncoveni (I)

În mod general martiriul este văzut ca un act de auto-sacrificare pentru un bine sau pentru o cauză. În opinia unui profesor american, martirul reprezintă însă nu doar un exemplu de sacrificiu propriu, ci și de auto-formare [Matthew Recla, „*Autothanatos: The Martyr's Self Formation*”, în *Journal of the American Academy of Religion* 82 (2014), nr. 2, p. 472-494, aici p. 472]. Decisivă este „calitatea” morții celui martirizat, care determină o *autothanatos*, o moarte asumată și astfel relevantă atât pentru cel care acceptă moartea, cât și pentru cei care îi supraviețuiesc.

Termenul de *autothanatos* este preluat de la Martin Heidegger, care definește ființa umană ca fiind „Ființă-spre-moarte”, *Sein-zum-Tode*. Dar dacă moartea este trăsătura caracteristică tuturor oamenilor, prin ce s-ar deosebi moartea martirică de orice alt tip de moarte? În primul rând, imaginea martiriului ca sacrificiu nu poate fi negată, căci ea se întâlnește în toate prezentările de martiri încă din epoca primară a Bisericii. Este o imagine dublată în general de alte două considerente: martirii au murit într-o epocă în care creștinismul era o minoritate, o *religio illicita*; apoi, pe baza sacrificiului martirilor s-a ajuns la triumful creștinismului asupra păgânismului. Tertulian, un părinte apologet din a doua jumătate a secolului al II-lea și începutul secolului al III-lea, sublinia că „sângele martirilor este sămânța creștinismului” (*Apologeticum* 50). Acest principiu a stat la baza răspândirii creștinismului în Imperiul roman, putând fi ilustrat prin numărul mare de creștini care au suferit chinuri și chiar moartea din pricina credinței lor încă din primele două secole creștine.

În al doilea rând, martirii nu erau altceva decât „imitatori” ai lui Iisus Hristos, Care reprezintă modelul prin excelență al viețuirii creștine. Mergând prin imitarea acestui model până la moarte, martirul devine nu doar unul pentru creștinism, ci și pentru Hristos. Doar în acest sens, dacă Mântuitorul Iisus Hristos a murit pe Cruce și a înviat pentru a mijloci la Tatăl ceresc pentru toți oamenii, atunci și martirii – care se sacrifică într-un act *in memoriam* – reiterează la nivel uman această mijlocire pentru semenii la Dumnezeu-Creatorul tuturor. Astfel, în al treilea rând, martiriul devine o „moarte-pentru-ceilalți”, o

moarte în folosul comunității. „Caracterizarea martiriului ca sacrificiu păstrează prestigiul ierarhic al vieții asupra morții ca fundament al existenței” [*Ibidem*, p. 474]. Această idee caracterizează promovarea vieții în Hristos de către misionarii creștini ca sens al existenței, dar o viață care trece prin și dincolo de moarte (vezi sensul versetului biblic „dacă grăuntele de grâu nu moare...”).

Aceste considerente asupra martiriului ne îndeamnă să privim cu alți ochi și martiriul Sfinților Brâncoveni. În opinia noastră, nu întâmplător Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a decretat 2014 ca fiind „Anul Omagial Euharistic” și „Anul comemorativ al Sfinților Martiri Brâncoveni”. Această decizie pune în strânsă legătură centrul vieții liturgice a Bisericii – Sfânta Euharistie – cu autentica mărturisire de credință, cea a martiriului. Într-adevăr, pe de o parte teologia ortodoxă afirmă centralitatea euharistică a întregii vieți creștine, căci Taina Sfintei Euharistii, „Taina Tainelor” sau Taina prin excelență a Bisericii, este modul maxim de comuniune a omului cu Dumnezeu în această lume. Pe de altă parte, împărtășirea cu Trupul și Sângele Fiului veșnic al lui Dumnezeu întrupat reclamă din partea fiecărui credincios o viață vrednică de apartenența la Trupul tainic al lui Iisus Hristos, Biserica. Vorbim despre relația dintre „regula rugăciunii” și „regula credinței” (*lex orandi – lex credendi*), adică despre întruchiparea credinței în mărturisirea faptelor. Există o legătură indisolubilă între Liturghie și teologie – spiritualitate care transpare în special în cazul martirilor.

Noi ne oprim aici asupra unui singur exemplu, cel al Sf. Ignatie Teoforul. În însuși actul acestei *martyria*, primul scriitor creștin timpuriu vede nu numai culminația credinței sale în Hristos, ci și a Împărtășirii de Iisus, date în Euharistie. „Lăsați-mă numai – scrie el în epistola sa către Biserica din Roma – să fiu vărsat ca libație lui Dumnezeu câtă vreme mai e un altar”. După care adaugă: „Sunt grâu al lui Dumnezeu și vreau să fiu măcinat de dinții fiarelor, ca să fiu găsit pâine curată a lui Hristos”. Aici revelația prezenței lui Iisus în Pâinea euharistică e recapitulată în persoana martiriului. Și aici își găsește recapitularea ei nu numai Euharistia, dar și apele baptismale deopotrivă: „Nu mai este în mine foc care să iubească materia, ci apă vie

care grăiește în mine și-mi spune înăuntrul meu: «Vino la Tatăl!»”. Sfântul Ignatie tânjește după supliciuul său, fiindcă vede în aceasta împlinirea vocației sale de creștin, iar această vocație la rândul ei nu este nimic altceva decât aceea de a deveni un Templu, o epifanie (vezi Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Romani*, cap. IV-VI).

Faptul că dorința acestui om nu era o aberație patologică, ci se înrădăcina în conștiința Bisericii timpurii, este evident dacă ținem seama de dimensiunea liturgică a martiriului [Detalii la Ț. Irineu Slătineanu, „Martiriul ca jertfă euharistică”, în Picu Ocoleanu, Radu Preda (ed.), *Viață liturgică și etos comunitar. Preliminarii la o teologie socială ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2007, p. 16 ș.u]. Sfântul Ignatie era convins că abia în momentul sacrificiului său începea să fie un ucenic al lui Hristos. Pentru el, atât *Martyria*, cât și Euharistia sunt „leacul nemuririi și doctoria împotriva morții” (Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Efeseni* XX, 2), pentru a trăi veșnic în Hristos, căci ambele experiențe mistice sunt legate de participarea la Învierea lui Hristos – premiza învierii noastre. „Relația vie cu Hristos este resorțul conținutului dinamic al credinței martirilor. Mucenicul are conștiința prezenței sale în Hristos și a prezenței lui Hristos în el, în experiența lui. Mucenicul trăiește atât prin patima lui Hristos cât și prin Sfânta Euharistie. Domnul Hristos a fost adus jertfă «ca o oale spre junghiere și ca un miel fără de glas înaintea celui ce-l tunde». Asemenea lui Hristos, în suferința sa martirică, ca într-o liturghie a ființei sale, mucenicul lui Hristos șoptește neîncetat cuvintele tâlharului de pe cruce: «pomenește-mă Doamne când vei veni întru împărăția Ta» (Lc. 23, 42). Alteori, martirul repetă în timpul patimii sale ceea ce Domnul său a strigat pe Cruce: «Doamne, în mâinile Tale îmi încredințez duhul meu» (Lc. 23, 46)” [*Ibidem*, p. 18-19].

Relația strânsă dintre martiriu, Hristos și Euharistie nu este însă specifică nici unui anumit timp, nici unui anumit loc din istoria Bisericii. În spațiul românesc, oricine vrea să vorbească despre autentica mărturie creștină nu poate să facă abstracție de cazul cutremurător al Sfinților Martiri Brâncoveni.

Lect. Dr. Ciprian TOROCZKAI

Gânduri despre sufletul românesc

Într-una din cărțile sale, Constantin Noica scria despre nevoia de a avea o Românie actuală care să facă un pas mai departe de lumea patriarhală, sătească și anistorică, spre o formă de individualizare în care creația personală să depășească creația populară anonimă. Reperele „creațiilor personale” sunt concludente dacă Noica îi aduce la lumină pe domnitorii Neagoe Basarab și Dimitrie Cantemir alături de Lucian Blaga.

Cu toată această nevoie, în discursul de recepție, la Academie, același Lucian Blaga făcea elogiu satului românesc arătând că mândria satului de a se găsi în centrul lumii și al unui destin ne-a menținut și ne-a salvat ca popor peste veacurile de nenoroc.

Satul nostru românesc a teaurizat o mulțime de valori spirituale, morale și culturale care ar trebui aduse din nou în actualitate, fără a cădea într-o nostalgie a repetiției trecutului. Criza satului românesc a fost definită foarte nimerit de Patriarhul Daniel: „Astăzi satul românesc este oarecum răstignit între idealizare nostalgică și abandonare practică, între identitate tradițională și supraviețuire precară”.

Și tot într-un discurs de recepție la Academie, prozatorul Liviu Rebreanu avea să spună că „suntem și vom fi totdeauna neam de țărani. Prin urmare, destinul nostru ca neam, ca stat și ca putere culturală atâră de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țaranului. Dar mai atâră, în aceeași măsură, și de felul cum va fi utilizat și transformat acest aur în valori eterne. „Aurul curat” din sufletul țaranului este imaginea lui verticală, dăruirea de sine jertfelnică, frumusețea credinței împărtășite de la port și până la purtare.

Chiar dacă nu place multora, Biserica a rămas aproape singură în efortul ei de a păstra în omul modern rădăcinile tradițiilor sale, explicându-i ciclurile vieții, de la naștere până la moarte, printr-o succesiune de elemente (nu totdeauna creștine), dar pline de semnificații spirituale.

La invitația unui bun prieten, părintele Trandafir Vid, am participat și eu la evenimentele prilejuite de Festivalul „Ziua portului popular românesc” organizat pe ziua de 6 iunie (a.c) de Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, în toate cele 203 parohii ortodoxe românești din cadrul eparhiei.

În cadrul Protopopiatului Emiglia Romagna s-a desfășurat în parohia ortodoxă din localitatea Porretta Terme o întâlnire a preoților din protopopiat cu credincioșii îmbrăcați în straie de sărbătoare și cu alți invitați și oficialități italiene, vizionând, în cochetul cinematograf al localității, filmul „Satul de demult”, realizat de Astra Film România. În regia lui Dumitru Budrală, filmul a primit premiul pentru cel mai bun film la cea de-a doua ediție a Festivalului de film etnografic din acest an, de la Zlatna, România.

Prezentarea acestui film a constituit suportul unor ample discuții legate de satul românesc, de cosmologia portului popular, de ritualurile de nuntă și înmormântare sau de tipul pastoral al sufletului țaranului român. Unul din cercetătorii problemelor de sociologie pastorală românească, Traian Herseni, arată că toate formele superioare ale culturii noastre populare țin de singurătatea pastorală: dorul ca și jalea, doina ca și basmul. În tot acest dialog, s-a concluzionat ideea că actul religios nu are numai o consecință cultică sau spirituală, ci influențează și viața socială, aduce un spor de calitate vieții într-o anumită comunitate.

Înclinația românilor spre dimensiunea veșnică a existenței, izvorâtă parcă dintr-o dorință ascunsă de a opri timpul în loc, sau măcar dea mai încetini grabnica lui trecere, sunt ilustrate atât de frumos în poezia lui Blaga intitulată „Sufletul satului”: „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat./Aici orice gând e mai încet./și inima-ți zvâcnește mai rar./ca și cum nu ți-ar bate în piept/ci adânc în pământ undeva”.

Cuvântul „pământean” înseamnă de obicei în limba română, „omul locului”. El poartă în sine taina mormântului („iar noi pământeni din pământ suntem zidiți și în același pământ vom merge”), dar și a cerului, a morții trupului și a nemuririi sufletului, fiindcă el e țărână modelată după chipul lui Dumnezeu cel viu. De aceea pământeanul cultivă deodată cu pământul și dorul veșniciei.

Prin acest festival al portului popular românesc organizatorii au urmărit păstrarea și promovarea din generație în generație a complexității și profunzimii sufletului românesc, care se reflectă atât de edificator în frumusețea costumului popular și se mărturisește prin întărirea conștiinței identității noastre românești și ortodoxe.

În noul context creat, Uniunea Europeană va trebui să acorde o atenție deosebită respectului identității și specificului cultural și spiritual al fiecărui popor. Procesul de individualizare a societății moderne a condus în Europa Occidentală, cel puțin în ultimele 4-5 decenii, la o diminuare a rolului credinței și practicilor religioase în viața omului.

Reperetele Ortodoxiei în noua Europă, subliniază Patriarhul Daniel, trebuie actualizate, în sensul că e nevoie de „o reflexie teologică profundă privind legătura dintre etică și politică, dintre spiritual și social, dintre național și universal, dintre local și global, dintre urban și rural. O atenție deosebită trebuie acordată reflexiei comune privind natura și finalitatea libertății, precum și asupra relației dintre libertate și responsabilitate în societatea de azi, și mai ales dintre libertatea individuală și solidaritatea socială”.

Prin acest festival comunitatea ortodoxă din Italia și-a arătat încă o dată disponibilitatea de comuniune prin mărturisirea identității sale culturale, parte integrantă a unei culturi europene din care creația populară anonimă face parte.

Cristian MUNTEAN

Constantin Brâncoveanu și Cetatea lui Dumnezeu

(urmare din p. 4)

Este firesc în acele vremuri ca mulți creștini, pentru a scăpa de asuprirea religioasă romană, să se refugieze în zonele periferice ale Imperiului sau dincolo de granițele acestuia, mai ales la populațiile vorbitoare de aceeași limbă romanică, adică la daco-romanii din Nordul Dunării, unde cultele se practicau liber și sclavagismul fusese abandonat după retragerea trupelor romane. Dovada o constituie martirizarea, pe vremea năvălirii goșilor, a unor creștini din Nordul Dunării: Sf. Nichita, „mult chinuit și ucis prin foc”, sau Sf. Sava, care, după chinuri îndelungate, „s-a săvârșit prin lemn și apă”. Goșii au fost cu timpul alungați, iar o parte dintre ei s-au creștinat, ca și stăpânitorii romani din Răsăritul și din Apusul Imperiului, dar pe teritoriul fostei Dacii s-au perindat, până în zilele noastre, mereu alți asupritori păgâni sau dușmani ai creștinătății, care au făcut ca numărul martirilor creștini nici să nu mai încapă în calendarele noastre și să fie sărbătorii întreolaltă, cum se zice, căci tot așa au fost adesea și „îngropați de-a valma” în locuri necunoscute. Amintirea lor se cinsteste în Duminica Sfinților Români, a doua Duminică după Rusali, numărul acestora fiindu-i cunoscut numai Bunului Dumnezeu, care ne știe pe toți și nu uită pe nimeni. Dar dintre toți mucenicii acestui neam, chinuți în fel și chip, după cruzimea și sălbăcia păgânilor lipsiți de orice milă, *Constantin Brâncoveanu*, Domnitorul Țării Românești între 1688 și 1714, se pare că a fost unul dintre cei mai oropsiți, căci mânia turcilor s-a îndreptat și asupra sfetnicului său, Ianache Văcărescu, și asupra celor patru fii ai Domnitorului, în cadrul unui „spectacol fioros”, la care au fost obligați să asiste, alături de sultan, de curtenii acestuia și de reprezentanții străini, soția Domnitorului, fiicele și ginerii acestuia.

În istoria martirajului românesc, relatată de Părintele Acad. Mircea Păcurariu, mai apare un singur caz în care călăii romani s-au gândit să aducă la locul de supliciu al preotului creștin Montanus, în anul 304, în cetatea Sirmium, și pe soția acestuia, „socotind că ea va fi mai slabă din fire și îl va îndupleca să aducă jertfă zeilor”. Dar nici daco-romanul acela și nici Domnitorul român nu s-au lăsat înduplecați, preferând chinurile și moartea decât lepădarea de dreapta credință. Dar între cele două evenimente trecuseră deja aproape 1500 de ani, un mileniu și jumătate. Eram în 1714, anul în care filozoful Leibniz scria celebra sa carte *Monadologia*, în care vorbește despre Cetatea lui Dumnezeu – *Civitas Dei* –, despre Monarhia cea adevărată, despre morala armoniei desăvârșite nu numai între oameni, ci și între oameni și natură. Auzise oare Leibniz despre modul în care își „distra” oaspeții sultanul de la Istanbul?

Erau, ce-i drept, vremuri grele, dar totuși, cel puțin în Țara Românească și tocmai datorită strădaniilor depuse de Domnitorul Constantin Brâncoveanu, înaintea războiului nefericit al rușilor lui Petru cel Mare și al moldovenilor lui Dimitrie Cantemir cu turcii, începuse să se întrezărească parcă și la noi, mai mult sau mai puțin clară, dacă nu imaginea „Cetății lui Dumnezeu”, cel puțin o parte din măreția ctitoriilor Sale, ale căror urme se văd până în zilele noastre. Căci, în cugetul Voievodului român, din cetatea lui Dumnezeu, nu puteau să lipsească lăcașurile sfinte, spre care, la ruga de veacuri a drept-credincioșilor valahi, năpăstuiți de toate hoardele păgâne, Acesta să-și îndrepte privirea-I milostivă.

Oricum, pentru noi, creștinii ortodocși, mănăstirea, în general, oriunde ar fi, este o cetate a lui Dumnezeu. Și este chiar înconjurată de ziduri, cu turnuri de apărare împotriva atacurilor păgâni, cum au fost și mai sunt încă mănăstirile-cetăți de la Muntele Athos, clădite pe colțuri de stânci aproape inaccesibile. Dovada că Domnitorul român s-a gândit la ele o constituie daniile pe care le-a făcut mănăstirilor de la Muntele Athos, în special mănăstirii „Sf. Pavel”, pentru care a și făcut un paraclis și o trapeză. La fel și mănăstirilor de la Meteora, din Țara Sfântă și de la Muntele Sinai.

Constantin Brâncoveanu este cunoscut pentru cele 19 biserici zidite în Țara Românească, dintre care cinci în București, mai cunoscută fiind Biserica „Sf. Gheorghe”,

în care au fost adăpostite o parte dintre moștile viitorului sfânt. Dar cele mai vestite ctitorii ale Domnitorului sunt mănăstirile de la Hurezu și de la Sâmbăta de Sus. Și mai ales ultima, care ne este nouă, ardelenilor, cea mai dragă, care a suferit și mânia „păgânilor” austrieci, care au dărâmat cu tunurile peste 150 de mănăstiri ortodoxe din Trasilvania, zăcând în ruină din 1785 până în 1946, când a fost restaurată și resfințită de către Mitropolitul Nicolae Bălan și apoi, prin grija Mitropolitului Antonie Plămădeală, a devenit imaginea pământeană a Cetății lui Dumnezeu, așa cum a visat-o, în stil brâncovenesc, marele ctitor în anul 1696. Mănăstirea este așezată pe unul dintre fâgărașele râului Sâmbăta, care izvorăște din cele mai înalte masive muntoase ale Carpaților Meridionali. Este un fel de podiș rotund, înconjurat cu dealuri, după care urmează câmpia depresionară și la câțiva kilometri, casele sătenilor. După 1990 au apărut, ca pretutindeni pe la noi, vile și pensiuni ale pricopsiților, pe care încearcă zadarnic să le țină la distanță un fel de împrejmuire mai mult artizanală, cu o poartă maramureșană sculptată în

lemn, după care urmează alea principală care conduce spre zidurile mănăstirii. Intrarea largă și înaltă este străjuită de două turnuri: unul, pe sub care se trece și altul, în dreapta, ca un bastion de apărare, un fel de precetate, care sugerează poarta vămiei din poveste. Spre stânga se vede cimitirul mănăstirii și o cruce mare de piatră ridicată în amintirea luptătorilor anticomuniști din Munții Făgăraș.

Înălțimea zidurilor înconjurătoare este impunătoare, dar nenumăratele lor ferestre pe două paliere și culoarea albă strălucitoare, în contrast cu verdele pădurii, le conferă totuși blândețea cuvenită a păcii sufletești. Dar abia după trecerea pe sub înalta poartă cu bolta zugrăvită, la care privirea zăbovește pe chipurile marelui ctitor, ale mitropoliților ardeleni și al Sfintei Fecioare Maria, al cărei hram îl are biserica lui Brâncoveanu; după ce ți-ai făcut Sfânta Cruce și ți-ai terminat rugăciunea, simți fiorul Duhului Sfânt, care plutește în jurul Bisericii Voievodale. Înainte de a-i trece însă pragul, covorul veșnic verde al gazonului te conduce spre Izvorul Tămăduirii, al apei vii a mănăstirii din care ești îmbiat să te împărtășești, să-ți speli privirea în unda de cristal și să simți pe frunte adierea rece din adâncuri.

Dacă este zi de slujbă, ești călăuzit mai întâi spre Marele Paraclis de lângă Palatul Reziidenței Mitropolitane și poți asculta slujba într-o încăpăre dotată cu rezonatori, în care melodiile și sfintele cuvinte izvorăsc parcă din icoanele a căror chemare te trage spre Înaltul Cerului. Aici, în lăuntru Cetății lui Dumnezeu, toate sunetele se aud altfel: și toaca, și clopotele, și cântecele păsărilor, și vorbele cuvioșilor părinți. Ele nu pleacă, ci parcă se întorc de pretutindeni către tine, din crestele înzăpezite ale munților, din piscurile înalte cu căciuli de nori, din albastrul cerului, din verdețea ierbii și a chiparoșilor și din albul acela sferic al Bisericii, pe care ești îndemnat mereu s-o ocolești cu grijă, să te pregătești parcă, să meriți cu adevărat să-i treci pragul. Și este bine să o faci, căci ai încă multe de învățat.

Pe latura dinspre munte, ca și de jur-împrejurul celor patru ziduri de cetate se întinde șirul de colonade brâncovene cu două caturi, pe sub care ești îndemnat parcă să treci și să zăbovești, la vremea cuvenită, fie în Marea Trapeză a mănăstirii, fie în imensa bibliotecă, fie în muzeul mănăstirii. Aici ți se așterne în față, scrisă sau zugrăvită

cu măiestrie, istoria zbuciumată a sfântului lăcaș, de la primele stânci, care par însuflețite, pe care le-au desprins din fâgășele muntelui stăpânitorii din străvechime ai acestor locuri și le-au răsădit în preajma izvorului cu apă vie și tămăduitoare, ca borne megalitice ale timpului, după care se va fi fost oprit aici și Domnitorul să aleagă „loc de mănăstire și de pomenire”, ridicând întâi o cruce de piatră, apoi o biserică de lemn și, spre veșnică pomenire, biserica de piatră. Cuviosul Arsenie Boca le numea „pietre de poticnire” și le-a așternut el însuși, cu ajutorul localnicilor, în vremurile când și-a petrecut aici sfintele nevoițe, mângându-le cu mâinile sale bătătorite și cu privirea ochilor săi de smarald, iar părintele Teofil Părăianu le-a stropit cu lacrimile de cristal ale ochilor săi închiși, prin care i-a fost hărăzit însă numai lui să vadă heruvimii poposind aici, pe stâncile acestea, pe care astăzi plâng și se roagă drept-credincioșii: „Și lasă, dacă poți, în urma ta o piatră la margine de drum, spre amintirea trecerii tale de la cele lumești la viața fără de sfârșit”.

Și vei găsi aici, dacă vei ști să cauți, manuscrise vechi legate-n cărți și mai ales tipărituri din vremea domniei în Țara Românească a lui Constantin Brâncoveanu, când cele 5 tipografii de la București, Snagov, Buzău, Râmnicu Vâlcea și Târgoviște au alcătuit aproape o sută de cărți în limbile: română, greacă, slavonă și arabă. Cele mai importante au fost traducerile în românește ale cărților sfinte, tipărite în multe exemplare, pe care Domnitorul le dăruia clericilor. Cea mai cunoscută a fost *Biblia de la București*, tipărită în 1688 sub auspiciile lui Brâncoveanu.

Tot aici se găsesc cele mai valoroase picturi bisericești, mai ales pe sticlă și pe lemn, care continuă arta iconarilor sprijinită de Marele Domnitor. Și soarta, soarta acestuia, care a devenit și a rămas tema centrală a picturilor pe icoane și pe toți pereții lăcașurilor de cult din această Cetate a mănăstirii. Supliciu Domnitorului creștin, a slujitorului său și a celor patru copii, sub supravegherea sultanului Ahmed al III-lea și a marelui vizir Gin Ali-pașa a fost și a rămas marea jale a Cetății.

Abia acum, și numai astfel pregătit, poți trece pragul Sfintei Biserici în jurul căreia s-au refăcut cu trudă și migală, cu lacrimi și sânge, cu jertfe și speranțe deșarte de aproape două veacuri, zidurile vechii ctitorii; s-a reclădit, s-a zugrăvit și s-a cântat povestea înfricoșătoare a Marelui Voievod. Și s-a bătut pe toacă și pe limbile de aramă ale clopotelor. Și parcă le auzi pe toate și cu mare spaimă cazii în genunchi în fața altarului. Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, iartă-ne, Doamne, păcatele după mare mila Ta! Și Bunul Dumnezeu ne-a ascultat rugămintea, căci mulți au fost cei care s-au închinat și cu mare credință, astfel încât în anul 1992, după ce sfințenia lor a fost îndelung cinstită de toată creștinătatea, mucenicia Brâncovenilor a fost canonizată și este de atunci sărbătorită cu mare fast în ziua de 16 august.

Aflând, într-un fel sau altul, de numeroasele fapte bune ale Domnitorului Constantin Brâncoveanu, de ctitoriile sale și de marea sa credință, mulți sunt cei care se vor fi întrebat, de ce i-a fost hărăzită această pedeapsă mai aprigă decât toate cele cunoscute până la el și chiar după aceea și, mai ales, știut fiind că nimic nu se întâmplă fără voia Domnului? Dar cine suntem noi ca să putem înțelege voia Bunului Dumnezeu? Ceea ce ne-a fost nouă hărăzit, cât mai facem umbră pământului, este să ne cutremurăm de amintirea acelor vremuri, ca și de altele, care le-au urmat și mai ales de acelea care ar putea oricând să mai vină pentru noi și pentru întreaga Creștinătate.

De trei secole, de la sângerosul eveniment, despre care ne este greu și astăzi să ne imaginăm, cum de s-a putut petrece, știm încă acum că numele celor vinovați au fost cu totul uitate, dar despre Constantin Brâncoveanu, despre Domnul Creștin și Martirul Creștinătății știe o lume întreagă și va ști mereu că este un Sfânt și și-a găsit locul cuvenit în Cetatea lui Dumnezeu, iar în Cetatea Mănăstirii de la Sâmbăta de Sus, chipul său cioplit în piatră albă este străjuit de marii Mitropoliți ai Ardealului, precum în Cer, așa și pe Pământ.

Între teama de a pierde și siguranța de a poseda veșnic „obiectul” iubirii sau sursa fericirii, în viziunea Fericitului Augustin

Dacă în gândirea lui Platon iubirea [*Eros*] era înțeleasă ca o nevoie, ca o dorință însetată după un „obiect” vrednic de iubit aflat în lipsă, deci neposedat încă, posesia obiectului iubirii — lucru dorit întotdeauna de cel care iubea —, presupunea însă, pentru ca iubirea să fie deplină, și veșnicia lui — lucru în definitiv irealizabil datorită efemerității lumii care cauza pierderea, în cele din urmă, a ceea ce la un moment dat era iubit și posedat.

Problematizarea mai veche de origine platoniciană a relației dintre iubire și frica de a nu pierde ceea ce iubim sau, spus în alți termeni, a posedării veșnice a obiectului iubirii, așa cum transpare ea în dialogul *Sympósion* (*Banchetul* lui Platon), capătă o soluție creștină în termenii în care Fericitul Augustin (354–430) definește dragostea ca „*poftă*” [*appetitus*] sau „*afect*” [*affectus*]. Mai exact, el susține că fiecare afect este legat de un „obiect” definit, și este nevoie de acest obiect pentru a declanșa afecțiunea în sine, oferind astfel un scop/țel pentru aceasta. În acești termeni, iubirea este văzută ca fiind „*un fel de mișcare*” spre un „obiect” pe care-l știm și dorim ca fiind „*bun*” [*bonum*]. Urmându-l pe Platon, atunci când spune că *noi dorim doar ceea ce nu avem, deoarece credem că obiectul dorinței este bun și ne va face fericiți*, Augustin adaugă că după ce vom avea/poseda obiectul iubirii, dorința noastră se termină, cu excepția cazului în care suntem amenințați cu pierderea lui. În acest caz, dorința de a „*avea*” se transformă într-o frică de „*a [nu] pierde*”. Altfel spus, în timp ce pofta [i.e. iubirea] urmărește/caută binele, frica ne cauzează sentimentul de temere și fuga de relele [*malum*] declanșate în urma pierderii „obiectului” dorit. Consecința este că, atâta timp cât dorim lucruri temporale/efemere, suntem în mod constant sub amenințarea acestei frici de a [nu] pierde ceea ce am câștigat. Acesta e și motivul pentru care dragostea pentru lucrurile din lume, Augustin o denunță ca fiind *cupiditas* — genul de dragoste greșită care ne trage „în jos”, spre efemer, din cauză că este o „*greutate*” pe/pentru suflet, în timp ce dragostea dreaptă/corectă — *caritas* —, este cea care caută eternitatea și binele imuabil, fiind capabilă să ne atragă în direcția opusă, și anume „*în sus*”, în ceruri, afară din temnițele efemerei noastre existențe pământești. Cu toate acestea, atât dragostea adevărată cât și cea greșită au în comun faptul că sunt dorința poftei (înflăcărate) — *appetitus*. Diferența dintre cele două tipuri de dragoste se află, prin urmare, numai în obiectul iubirii. Prin urmare, Augustin avertizează, „*Iubește, dar fii atent la ceea ce iubești*”.

La fel de important pentru Augustin este și conștientizarea faptului că *nimeni nu este cu adevărat fericit dacă trăiește în frica/teamă de a pierde obiectul sau sursa fericirii*. În mod constant supus regulii date de *poftă și teamă* (a se vedea în acest sens paralelismul asemănător dintre *plăcere și durere* la Sfântul Maxim Mărturisitorul), viitorul este incert și suntem în imposibilitatea de a fi fericiți. Dramatic este că „*orice*” poate fi perceput ca un „obiect” al binelui pentru mine — deci, chiar și în rău o persoană nu iubește nimic altceva decât ceea ce ea crede că este binele ei.

De aceea, susține Augustin, viața adevărată este „*una care este atât veșnică cât și fericită*”. Soluția lui este de a introduce un concept/o viziune diferită de iubire: și anume, una care nu mai vizează un anumit bun oarecare, ci unul absolut sau „*cel mai mare*” bun în sine [*summum bonum*]. Acest bun absolut trebuie să fie eternitatea (însemnând că e veșnic), deoarece eternitatea nu este ceva ce se poate pierde împotriva voinței tale. O iubire care caută ceva în condiții de siguranță dar în același timp de unică folosință pe pământ este în mod constant frustrată, pentru că totul este sortit să piară în cele din urmă. Așadar, va spune Augustin, dintre toate lucrurile

„doar acelea pe care le-am numit eterne și imuabile [*aeterna sat que incommutabiles*] sunt cele de care avem a ne bucura [*fruentum*]; cât despre celelalte, trebuie să ne servim [*utendum*] de ele, ca să ajungem să ne bucurăm deplin de cele dintâi” (*De Doctrina Christiana* I, 39). Pentru a fi mai precis, Augustin oferă un exemplu pentru contextualizarea celor afirmate mai sus:

„Dacă am fi călători și nu am putea trăi fericiți decât în țara noastră și dacă, nefericiți în călătoria noastră și doritori să punem capăt nefericirii, am vrea să ne reîntoarcem în țară-ne, am avea nevoie de vehicule fie terestre, fie marine, de care să ne folosim ca să fim în stare să ajungem în țara de care avem a ne bucura; iar dacă ne-am desfăta cu plăcerile călătoriei și cu mersul în vehicul și, ajungând să ne bucurăm de ceea ce trebuie să folosim, am vrea ca drumul să nu ia repede sfârșit și, *înălțânduți de o dulceață perversă, ne-am înstrăina de țară, a cărei dulceață ne-ar face fericiți*, tot așa, călătorind în această viață muritoare, «*îndepărtați de Domnul*» [2 Co 5, 6], dacă vrem să ne întoarcem în țară, unde am putea fi fericiți, trebuie să folosim «*această lume*», nu să ne bucurăm de ea, pentru ca «*atributele nevăzute ale lui Dumnezeu să fie contemplate și înțelese prin creație*» [Rm 1, 20], cu alte cuvinte prin corporal și temporal să ajungem să cuprindem eternul și spiritualul” (*De doctr. chr.* I, 8-9).

Într-o frază concisă, Augustin va rezuma teoria sa în felul următor: „*Ne bucurăm de acel lucru pe care îl iubim [diligimus] pentru el și că avem a ne bucura doar de acel lucru care ne face fericiți [beati], iar de restul, a ne folosi*” (*De doctr. chr.* I, 73). El devine și mai precis atunci când susține că trebuie să facem din eternitate obiectul dorinței noastre, adică Dumnezeu—Prea Sfânta Treime: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, „*Binele suprem și imuabil*”, (*De doctr. chr.* I, 80), binele care le dă oamenilor beatitudinea [*beatificum bonum*] (*De doctr. chr.* I, 65), „*Acela de la care ai tot ceea ce îi înapoiezi*”. (*De doctr. chr.* I, 42) și înaintea Căruia dacă „*orice altceva ne apare ca demn de a fi iubit [trebuie] să fie luat și dus într-acolo unde se revarsă întregul șuvoi al iubirii noastre*” (*De doctr. chr.* I, 43), adică spre El. Așadar, „*să mergem spre Acela de care bucurându-ne suntem fericiți*” (*De doctr. chr.* I, 77).

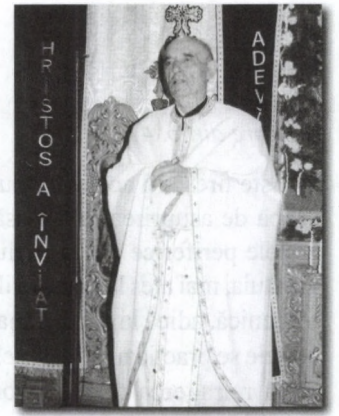
În concluzie, dacă „*lucrurile de care avem a ne bucura sunt Tatăl și Fiul și Sfântul Duh/res igitur qui bus fruentum est, Pater et Filius et Spiritus sanctus*” (*De doctr. chr.* I, 10) iar „*orientarea sufletului spre bucuria de Dumnezeu pentru El însuși*” o numește Augustin «*dragoste*» [*caritas*] (*De doctr. chr.* III, 37) — căci doar atunci „*omul este desăvârșit, atunci când în toată viața sa se îndreaptă spre viața imuabilă și se atașează de ea cu toată afecțiunea sa*” (*De doctr. chr.* I, 41) — este clar că obiectul iubirii fiind veșnic, frica (posibilitatea de pierdere „*împotriva voinței tale*” și eșecul în privința obiectului iubirii și a veșniciei lui posesiuni) dispăre.

„*La Tine cred eu că trebuie să revin; deschide-mi mie acum când bat la ușa Ta; învață-mă în ce fel se poate ajunge la Tine! Nu mi-a mai rămas nimic altceva decât voința; nimic altceva nu mai știu decât că cele nestatornice și pieritoare trebuie lepădate, iar cele sigure și veșnice trebuie căutate. Asta fac, Părinte, fiindcă numai aceasta am cunoscut; dar nu știu încă pe ce cale aș putea ajunge la Tine. Oferă-mi, arată-mi, dăruiește-mi proviziile necesare drumului. Dă-mi credința, dacă cei care aleargă la Tine te găsesc prin credință; dă-mi virtutea, dacă cei care aleargă la Tine te găsesc prin virtute; dă-mi știința, dacă ei te găsesc prin știință! Sporește-mi credința, sporește-mi speranța, sporește-mi dragostea! O Tu, Bunătate de necuprins, unică și care trebuie să fii adorată!*” (*Siloloqvii* I, 5).

Pr. Drd. Cătălin CRIȘAN

In memoriam

† Părintele NICOLAE GRĂDINARU a trecut la cele veșnice

Părintele Nicolae Grădinaru s-a născut în data de 12 mai 1925, în localitatea Sângătin, comuna Apoldu de Jos, jud. Sibiu. Primele patru clase le-a urmat în satul natal, apoi opt clase de Școală Normală Pedagogică pentru învățători din Sibiu. După stagiul militar a urmat cursurile Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu, pe care le-a absolvit în anul 1953, ulterior lucrând, pentru 2 ani, ca administrator la fabrica „Victoria” din Sibiu.

În anul 1955 s-a căsătorit cu Magdalena Maria Hociotă, în același an fiind numit preot în satul natal, unde a slujit timp de 5 ani. În anul 1960 a fost transferat în parohia Șugag, jud. Alba, unde a păstorit 21 de ani, iar de la 15 februarie 1981 a fost numit duhovnic la Institutul Teologic din Sibiu, unde a activat până în anul 1992, când s-a pensionat. Îmbisericit la Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt” din cartierul Valea Aurie (Sibiu), a mai slujit încă 22 de ani, până la data de 25 iulie 2014, când a trecut la Domnul.

În cadrul Sfintei Liturghii, oficiată în ziua înmormântării, P.C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan a făcut un portret al părintelui Nicolae Grădinaru, arătând frumoasa colaborare între duhovnicul Institutului Teologic și părinții profesori, menționând comportamentul ireproșabil al părintelui, seriozitatea, convingerea preoțească, exigența, ordinea și punctualitatea în institut.

Ca delegat al Înaltpreasfințitului Mitropolit Dr. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului, Preasfințitul Părinte Andrei Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, care a și oficiat Sfânta Liturghie cu un sobor de preoți și profesori universitari, a dat citire cuvântului de condoleanțe al Î.P.S. Părinte Mitropolit Laurențiu al Ardealului.

Din cuvântul Înaltpreasfințitului Mitropolit reținem următoarele: „Am primit cu întristare creștinească trecerea la cele veșnice a Preacucernicului părinte pensionar Nicolae Grădinaru, vrednic slujitor, vreme de 59 de ani, ca preot la parohia Sângătin, jud. Sibiu, parohia Șugag, jud. Alba, și ca preot duhovnic la Institutul Teologic din Sibiu, păstor sufletesc smerit și harnic, cu o pilduitoare slujire pastoral-misionară și cu o înțelegere profundă a rostului vieții, a încercărilor și suferințelor, dar și a bucuriei și a binecuvântării lui Dumnezeu pe calea mântuirii”.

Cuvânt de condoleanțe a transmis familiei și Preasfințitul Părinte Visarion, Episcopul Tulcii, iar din partea Facultății de Teologie din Sibiu a rostit cuvânt de mângâiere pentru familie P.C. Pr. Prof. Dr. Aurel Pavel, decanul Facultății. Dintre părinții slujitori la înmormântarea părintelui Nicolae Grădinaru a făcut parte și P.C. Pr. Prof. Dr. Nicolae Dura, de la Parohia Ortodoxă Română „La Sfânta Înviere” din Viena (Austria), care a rostit un cuvânt referitor la pregătirea pentru mântuire. Cuvânt de recunoștință la acest moment îndoliat au transmis și unii dintre cei mai apropiați ucenici ai părintelui Nicolae Grădinaru: P.C. Pr. Prof. Dr. Ioan Cristinel Teșu, de la Facultatea de Teologie din Iași, P.C. Pr. Prof. Dr. Mihai Săsăujan, de la Facultatea de Teologie din București.

Din datele biografice ale părintelui Nicolae Grădinaru reiese că cei mai mulți ani de slujire i-a avut la biserica din Valea Aurie, în numele comunității de aici rostind un cuvânt de rămas bun părintele Simion Săsăujan, care a arătat contribuția părintelui Nicolae Grădinaru la realizarea comuniunii liturgice în biserică.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!

Pr. Simion SĂSĂUJAN

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂȘANUL,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Miercuri, 2 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Sâmbătă, 5 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie sub protia P.S. Ioachim Băcșoanul, în Parohia Frumoasa, Jud. Bacău.

Duminică, 6 iulie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în parohia Veneția de Jos, Protopopiatul Făgăraș I; în cadrul aceleiași zile a participat la Taina Sf. Maslu în parohia Boarta.

Marti, 8 iulie. P.S. Sa a participat la Festivalul Național de Toacă de la Victoria.

Sâmbătă, 12 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Măgura, Jina.

Duminică, 13 iulie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în Biserica Sf. Împărați Constantin și Elena din Sibiu.

Sâmbătă, 19 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Chirpăr în cadrul aceleiași zile a oficiat

Botezul pruncului Nathanael Arsenie, fiul P.C. Pr. Florin Radu, Parohia Aciliu.

Duminică, 20 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Parohia Turnișor II. În cadrul aceleiași zile a participat la lansarea Monografiei localității Jina, la Căminul Cultural din loc. Jina.

Vineri, 22 iulie. P.S. Sa a participat la Academia Forțelor Terestre, la Avansarea în Grad a absolvenților promoției 2014.

Sâmbătă, 26 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Predeal.

Duminică, 27 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Schitul Colțul Chiliilor; în cadrul aceleiași zile a tuns în treapta de rasofoar pe Părintele Vichentie.

Luni, 28 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Parohia Valea Aurie. În cadrul aceleiași zile a participat

la Slujba Însmormântării P.C. Pr. Grădinaru Nicolae, fost duhovnic al Facultății de Teologie Ortodoxă din Sibiu.

Marti, 29 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

După 300 de ani... Să ne ierți Doamne!

(urmare din p. 6)

Au durat ani buni, pentru ca Sfântul domnitor să construiască biserica Sf. Gheorghe-Nou din Capitală, dar au durat și mai mulți, pentru ca astăzi, aceasta biserică, cu binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh Daniel, sub vrednicul preot paroh Emil Nedelea Cărămizaru să revină la strălucirea dintâi, o adevărată catedrală europeană, iar din picturile maestrului Ioan Moldoveanu să răsune istoria nescrisă-n manuale.

Aici, în frumosul pridvor brâncovenesc, credincioșii sau simpli vizitatori află povestea Sf. Constantin, a celor patru fii ai săi și a sfetnicului Ianache. De la stânga la dreapta, în sens invers acelor de ceasornic, tablourile amintesc de momentul încoronării ca domnitor, funcție pe care acesta nu și-a dorit-o, dar pe care a acceptat-o cu umilință, doar pentru a-și sluji neamul și credința.

Apoi urmează episodul ctitoriilor, simbol al unei dezvoltări culturale fără precedent, într-un context geopolitic extrem de tensionat, Țara Românească fiind înconjurată de cele trei mari imperii: Imperiul Otoman, Imperiul Țarist și Imperiul Habsburgic, care, în lipsa unei abilități diplomatice extraordinare a domnitorului, ar fi transformat-o într-o ruină. Ni s-au păstrat nu mai puțin de 282 de scrisori trimise de Brâncoveanu diferiților destinatari, din care 170, au un caracter politic și diplomatic. Evitarea războiului, cunoașterea adversarului și politica de alianțe au fost elemente cheie ale domniei lui Brâncoveanu.

Aceasta dezvoltare culturală și artistică, susținută de publicarea a sute de cărți și construirea multor locașuri de cultură, a fost posibilă printr-o politică economică ce i-ar putea face invidioși pe marii miniștri de Finanțe, ai Lucrărilor Publice, ai Educației sau ai Culturii, de astăzi.

De asemenea, trebuie amintită longevitatea domniei lui Brâncoveanu, vreme de peste 25 de ani, într-o perioadă în care domnitorii nu apucau să guverneze mai mult de câțiva ani. Nu trebuie uitate nici dușmăniile și jocurile politice ale familiilor boierești dornice de a pune mâna pe putere și care slăbeau țara, divizând-o în funcție de interese. Toate acestea au fost ținute în frâu printr-un uriaș efort diplomatic de către domnitor. Citându-l pe Nicolae Iorga, „Brâncoveanu a izbutit să păstreze nu numai Țara Românească, ci întreaga noastră națiune, ca trup politic, cu suflet românesc, timp de mai bine de un sfert de veac”.

«Vreau să mor creștin! Lovește!»

Invidia și lăcomia dușmanilor externi dar și interni ai lui Brancoveanu, au făcut totuși ca acesta să primească în mod oarecum neașteptat de la Mustafa-aga, reprezentantul Sultanului, năframa neagră a mazilirii, chiar în preajma Paștilor. Pentru domnitor și familia sa începea tragică călătorie a Golgotiei.

Urmează pictura ce amintește de drumul spre Stambul și întemnițarea la Edicule, torturile inimaginabile, iar într-un final celebra execuție ce avea să cutremure întreaga lume. Faptul avea să fie menționat de către Andrea Memno, ambasadorul Veneției la Înalta Poartă:

„Duminică, 15 august, de dimineață, s-a tăiat capul bătrânului principe al Valahiei, tuturor fiilor lui și al unui boier care îi era vistier. Iată cum s-a făcut: încă de dimineață Sultanul Ahmed se puse într-un caiac împărătesc și veni la Serai, pe canalul Mării Negre, în fața căreia era o piață unde a adus pe Brâncoveanu Voievod, pe cei patru băieți ai lui și pe vistierul Văcărescu. I-au pus în genunchi unul lângă altul, la o oarecare depărtare. Un gâde le-a scos căciulile din cap și sultanul i-a mustrat, făcându-i haini.

Apoi li se dederă voie a face o scurtă rugăciune. Înainte de a se ridica securea deasupra capului, au fost întrebați de voiesc să treacă la islam și atunci vor fi iertați. Glasul cel înăbușit de credință al Brâncoveanului răsună și zice înspăimântat de această insultă: «Fiii mei! Iată toate avuțiile și tot ce am avut am pierdut; să nu ne pierdem însă sufletele! Stați tari și bărbătești, dragii mei, și nu băgați în seamă moartea. Priviți la Hristos Mântuitorul nostru, câte a răbdat pentru noi și cu ce moarte de ocară a murit! Credeți tare întru aceasta și nu vă mișcați, nici vă clătinați în credința cea pravoslavnică!».

La aceste cuvinte, Ahmed se făcu ca un leu turbat și porunci să li se taie capetele. Gădele înfiorător ridică securea și capul marelui vistiernic Văcărescu se rostogoli pe pământ. Apoi începu cu uciderea copiilor, începând cu cel mai mare. Când gădele ridică securea la capul celui mai tânăr dintre copii, Mateiaș, numai de 12 ani, acesta se îngrozi de spaimă. Sărmanul copilăș, văzând atâta sânge de la frații săi și de la Văcărescu, se rugă de sultan să-l ierte, făgăduindu-i că se va face turc. Însă părintele său, domnul Brâncoveanu, al cărui cap a căzut la urmă, înfruntă pe fiul său și zise: «Mai bine să mori în legea creștinească decât să te faci păgân, lepădându-te de Iisus Hristos pentru a trăi câțiva ani mai mult pe pământ».

Copilașul ascultă, ridică capul și cu glas îngeresc zise gădelui: «Vreau să mor creștin! Lovește!». În urmă, ucise și pe Brâncoveanu. O, Doamne, Doamne, pana-mi tremură când scriu execuția ce am văzut și mă întreb: putut-a fi de față cineva și să nu fi plâns, văzând capul nevinovatului Mateiaș, tânăr, tinerel, rostogolit pe jos, lângă capul părintelui său, părând a-l îmbrățișa!».

De parcă nu ar fi fost suficientă această execuție trupurile mucenicești le-au fost aruncate în apele Bosforului, iar capetele expuse în sulite, la poarta Seraiului. După multe intervenții, d-na Maria Brâncoveanu a reușit să aducă trupul soțului ei la Biserica Sf. Gheorghe-Nou, acolo unde astăzi i se închină, în continuu, zeci și sute de pelerini, nu doar din București, ci din toată România și întreaga lume.

În naosul bisericii de la km 0, Sfântul domnitor își odihnește veșnicia, împăcat că și-a slujit Țara și Credința cu devotament, chiar dacă pentru unii urmași ai săi, ce ne guvernează astăzi, numele său reprezintă doar denumirea unei stații de metrou – Constantin Brâncoveanu – de pe magistrala a doua. Aceștia uita că formula de Sfânt este definitorie pentru înțelegerea corectă a acestui personaj uriaș din istoria și Sinaxarul spiritualității românești, dar și pentru corecta asumare a fișei postului unui adevărat lider de stat. Obligația morală presupune asumarea totală, nu doar a numelui ci și a renumelui celui care a redefinit ideea de conducător și care ne-a lasat un testament sfânt al demnității naționale.

În numele acestora poate ar trebuie să rostim cu sfială: Să ne ierți Doamne, căci au trecut 300 de ani! sau mai bine să plecăm genunchii, precum Iorga în fata mormântului și să spunem cu reverență: „Mă închin în fața ta, Mare Domn și bun creștin al neamului românesc!”

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

CTITORIA BRÂNCOVENEASCĂ DIN FĂGĂRAȘ

Izvor viu și nesecat de autentică spiritualitate ortodoxă românească

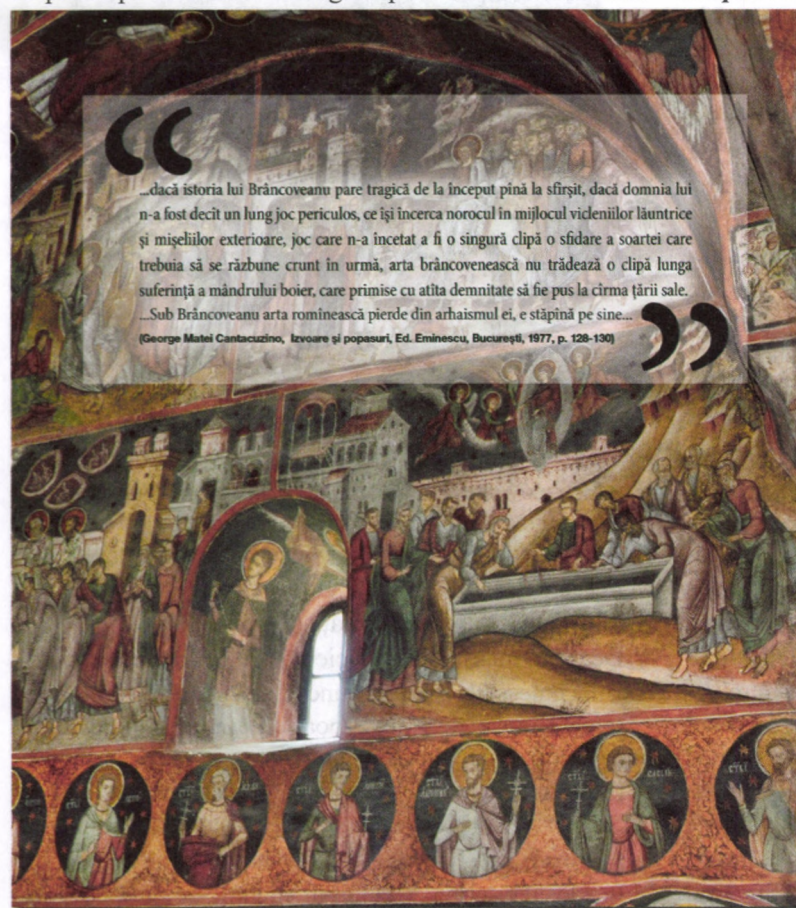
Țara Făgărașului, acest pământ binecuvântat de Dumnezeu, de la poalele Carpaților, își are istoria sa prin care vorbește cu Creatorul atât prin ctitoriile sale mănăstirești și de mir, unele ocrotite de Dumnezeu de la distrugerea totală sau altele rezidite din temelie pe locul celor dispărute, cât și prin viețuitorii și slujitorii acestora, nevoitori pe calea desăvârșirii. În acest an, 2014, care a fost declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca an omagial al Sfinților Martiri Brâncoveni: Constantin Voievod, dimpreună cu cei patru fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu și Matei, și sfetnicul Ianache, de la martiriul cărora se împlinesc 300 de ani, ne bucurăm că și în Ardeal, în Arhiepiscopia Sibiului, se găsesc ctitorii ale acestui mare Domnitor și Martir sau ale familiei sale, acestea fiind: Mănăstirea Sâmbăta de Sus, care îi are acum ca protectori pe sfinții martiri Brâncoveni, o biserică în Făgăraș, una la Ocna Sibiului și biserica din Poiana Mărului – „semne” binecuvântate peste timp ale credinței și iubirii jertfelnice pentru Dumnezeu a familiei Brâncoveanu.

Între ctitoriile ce au dăinuit de-a lungul vremii se înscrie Biserica „Sfânta Treime” și „Sfântul Nicolae” din Făgăraș. Voievodul Constantin Brâncoveanu, sensibil la cererea ortodocșilor făgărașeni, a hotărât să le construiască biserică și aceasta pentru că zeci de ani ei au fost nevoiți să participe la Sfânta Liturghie prin satele învecinate.

jurisdicția Bisericii reformate asupra preoților religiei grecești-ortodoxe, zidurile noii biserici să nu fie prea groase, nici prea înalte, din respect pentru Cetatea Făgărașului, ale cărei turnuri se cuvine să domine toată împrejurimea.

Construirea bisericii a început în 17 iunie 1697 și s-a terminat în 30 septembrie 1698 sub îngrijirea pitarului Neagoe Rătescu și a preotului Cristea, după cum arată pisania:

„Acestă sfântă și dumnezească beserecă a răsăritului, Io Constandin Basarab Voievod, domnul și oblăduitorul a toatei Țării Rumânești, în slava și lauda prea sfintei și necuprinsei în trei ipostase și una sfântă troiță și întru cinstea sfântului și de ciudese (minuni, n.n.) făcătorului Nicolae, episcopului Mirelichiei, a cărui și hram iaste, din temelie cu toată cheltuiala sa o au rădicat și o au zidit la anul de la spăseniia (mântuirea, n.n.) lumii 1698, la al zeacilea an al domniei sale. Și s-au început la luna lui iunie 17 zile și s-au sfârșit la luna lui septembrie 30 zile, la anul ... Și au fost ispravnic Neagoe pitar Rătescu, leat 7206 (1697-1698)” [N. Iorga, *Scrisori și inscripții ardeleni și maramureșene*, XIII, p. 94-95; Valer Literat, *Orașul și țara Făgărașului*, Făgăraș, 1943, p. 16; menționează că se mai păstrează și un clopot de la Brâncoveanu].

„...dacă istoria lui Brâncoveanu pare tragică de la început pînă la sfîrșit, dacă domnia lui n-a fost decît un lung joc periculos, ce își încerca norocul în mijlocul viclenilor lăuntrice și mișclilor exterioare, joc care n-a încetat a fi o singură clipă o sîdare a soartei care trebuia să se răzbune crunt în urmă, arta brâncovenească nu trădează o clipă lunga suferință a mîndrului boier, care primise cu atîta demnitate să fie pus la cîrma țării sale. ...Sub Brâncoveanu arta romînească pierde din arhaismul ei, e stăpînită pe sine...”

(George Matei Cantacuzino, *Izvoare și popasuri*, Ed. Eminescu, București, 1977, p. 128-130)

Cererea lui, adresată principelui calvin al Transilvaniei, Mihail Apafi, a fost luată în considerare, urmînd însă a fi respectate anumite condiții, între care: să nu fie deranjată

ctitoria brâncovenească din Făgăraș se remarcă și din punct de vedere al planului de construcție, făcînd parte din categoria bisericilor cu plan dreptunghiular alungit, încheiate spre răsărit cu o absidă și încoronate

cu un turn-clopotniță, ridicat deasupra pronaosului. Biserica are un plan rectangular alungit, compartimentat în pridvor, pronaos și naos, încheiat spre răsărit cu o absidă poligonală la exterior și semicirculară la interior. Interiorul este acoperit cu calote cu pandantivi, calote care se regăsesc inclusiv în pridvor și la absida altarului. Accesul la masivul turn-clopotniță, aflat deasupra pronaosului, se face printr-o scară construită sub formă de melc, într-un turnuleț special, alipit uneia din fațadele laterale.

Ca Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului, dar și ca fiu al acestor meleaguri, cu multă bucurie în suflet și cu dorința continuării lucrărilor înaintașilor noștri, am binecuvîntat această lucrare în imagini și pe toți care au contribuit la realizarea ei și o recomandăm și pe această cale tuturor iubitorilor de spiritualitate și cultură, spre pomenirea veșnică a Sfinților Martiri Brâncoveni, care sunt ocrotitorii Țării Făgărașului.

Cu ocrotirea Sfintei Treimi, prin mijlocirea Sfinților Martiri Brâncoveni și prin nevoita ostentorilor rînduiți de Sus, povățuiți de Preacucernicul Părinte Protopop Marcel Dobrea și de colegul Preacucerniciei Sale, preotul Ioan Dincă, dar mai ales prin rugăciunile din cer ale multor credincioși făgărașeni care s-au închinat de-a lungul secolelor în această preafrumoasă biserică, nădăjduim că ea va continua să rămîna un izvor viu și nesecat de autentică spiritualitate ortodoxă românească, chezășie a mîntuirii noastre.

Mitropolitul Laurențiu

REDACTOR-ȘEF:

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Editor:** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. **Secretar de redacție:** Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** P.S. Andrei Făgărașanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție on-line:** Dragoș Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2014 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001, BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1, Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu